

LUCEAFĂRUL

Anul VII. Nr. 6.

Sibiu, 15 Martie 1908.

SUMARUL.

M. Sadoveanu . . . . . Faceri de bine.
 Maria Cuntan . . . . . Cântec (poezie).
 Octavian Goga . . . . . Fior (poezie).
 G. Marna . . . . . Monamente antice din Roma.
 Câmpul lui Marte.
 I. D. Sorica . . . . . La răspântie (poezie).
 Z. Bârsan . . . . . Noaptea de Sf. Maria.
 Elena Farago . . . . . În prag (poezie).
 Dr. I. Borcia . . . . . „Peste puterile noastre” de
 Björnsterne Björnson.

Maria Cuntan . . . . . Cântece (poezie).
 Cronică: . . . . . „Doă culturi”. O poveste.
 Români și serbările jubilare
 ale împăratului. Moravari.
 Pentru „Unirea”. Astronomia
 în literatură. Din Germania.
 Știri. — Poșta redacției. —
 Poșta administrației. — Bi-
 bliografie.

Ilustrațiuni: Vederi din Roma.

ABONAMENT:

Austro-Ungaria:

1 an . . . . . 12 cor. Ed. de lux . . . . . 20 cor.
 6 luni . . . . . 6 „ „ „ „ . . . . . 10 „

Ediția pentru preoți, învățători și studenți: 1 an 7 cor.

România și în Străinătate:

1 an . . . . . 16 cor. Ed. de lux . . . . . 25 cor.
 6 luni . . . . . 8 „ „ „ „ . . . . . 13 „

Ediția pentru preoți, învățători și studenți: 1 an 12 Cor.

Reclamațiile sunt a se face în cursul de 15 zile după apariția fiecărui număr. Pentru orice schimbare de adresă se vor trimite 20 bani în mărci postale.

Abonamentele, plătite înainte, sunt a se trimite la adresa:

Adm. rev. „Luceafărul”, Sibiu (Nagyszeben).

Scoarțe pentru Luceafărul

orice an cor. 2.—

Colecțiile „Luceafărul” complete.

Legătură elegantă în pinză.

Anul I, epuizat.
 Anul II, (1903) . . . . . 40 cor.
 Anul III, (1904) . . . . . 30 „
 Anul IV, (1905) . . . . . 40 „
 Anul V, (1906) Ed. simplă . . . . . 16 „
 Anul V, (1906) Ed. de lux . . . . . 25 „
 Anul VI, (1907) Ed. simplă . . . . . 16 „
 Anul VI, (1907) Ed. de lux . . . . . 25 „

Toate colecțiile împreună ed. simplă C. 130; ed. lux C. 145.

Colecții incomplete.

Sem. II, 1903, (nrele 9—23) . . . . . 3 cor.
 Sem. II, 1904, (nrele 11—24) . . . . . 3 „
 Sem. II, 1905, (nrele 11—24) . . . . . 3 „

Cumpărăm „Luceafărul”.

Anul I, (1902), complet sau numerele: 2, 3, 6,
 8, 9, 10. (In deosebi nrele 3 și 9—10.)
 Anul II, (1903), 2, 4, 7 și 24.
 Anul III, (1904), 2 și 5.
 Anul IV, (1905), 1, 2, 4, 6, 8 și 10.

A se adresa administrației noastre.

LUCEAFĂRUL

REVISTĂ PENTRU LITERATURĂ ȘI ARTĂ. APARE DE DOUĂORI PE LUNĂ

sab îngrijirea anai comitet de redacție.

Ca colaborarea dlor: I. Adam, I. Agârbiceanu, Z. Bârsan, G. Bogdan-Duică, Dr. I. Borcia, Dr. T. Brediceanu, I. Ciocârlan, V. Cioflec, Al. Ciura, Maria Cunjan, I. Duma, Elena Farago-Fatma, O. Goga, Dr. I. Lupaș, Dr. G. Murnu, Horia P. Petrescu, M. Sadoveanu, C. Sandu-Aldea, M. Simionescu-Râmnicănu, I. U. Soricu.

Orice reproducere fără indicarea izvorului este oprită.

Faceri de bine.

I.

Iarna eră goală, fără omăt; picură din streșini; și un vânt răsunător fâșăia prin livezi ca o cădere mare de apă. Nori alburii, ca lână scărmanată, alergau spre miază-zi, repeziți de tăcutele viforuri ale înălțimilor, și luna plină, în spre amiază, se aburea și se lămurea în răstimpuri, împrăștiind în juru-i o fumegare argintie. Pe vremea aceasta, la al treilea ceas de noapte, se întorcea acasă cu panerele goale, jupâneasa Marghioala lui Cătănuță. Urcă încet ulița, târându-și, pe podișul de ghiață, acoperit cu noroi, cizmele cu tureci. Eră îmbrobodită călduros cu un șal cafeniu; cu amândouă mâinile strângea la piept cațaveica de vulpe. Din când în când, un felinar afumat, îi lumina obrazul mare, zbărcit, și ochii trudiți. Mergea așa — și deoparte și de alta, ca două mogâldețe, i se rotunzeau pe șolduri panerele trecute prin mâni, la încheietura coatelor.

Se îndreptă măhnită spre căsuța ei. Știa că n'o așteaptă acolo nici o bucurie. În cele două odăi eră frig; pe poliță va găsi o fiertură de fasole, o leacă de borș, niște mămligă rece. Incolo, nu-i un suflet s'o aștepte, să-i iasă c'o vorbă bună înainte. Și doar femeie săracă nu-i. Din tinerețe, de cum a rămas văduvă, și-a început negustoria de mere și i-a mers bine; la așa lucru se pricepea, eră econoamă, eră aspră 'n toate daraverile ei și sutele de franci s'au strâns ș'au făcut mii, și miile s'au înmulțit. Avea trei livezi ale ei; stăpânea căsuța veche rămasă dela răposatul, fără a mai pune la socoteală grădina cea mare de două făci și casele cele bune cu care înzestrase o nepoată. Nepoata aceasta de departe, Aglaia, acuma eră cucoană; de asta într'un fel i-ar fi părut bine jupânesei Mar-

ghioala; dar nepoata sta alătura de căsuța ei, cu bărbatul său Nicolae Andronescu, funcționar la primărie, se folosea de toate cele date de bătrână, și nu se îndură s'o cheme odată, seara, când se întorcea trudită, să-i deie măcar o cafea caldă, să-i spue o vorbă bună...

Asta eră măhnirea jupânesei Marghioala. În fiecare seară o încercă. Toată ziua umblă prin târg cu panerele și cu cântarul și vindea mere; după amiaza, câteodată, când bătea soarele, se cinchea la un colț de zid și dormită, în lumină, clibind din pleoapele boțite; nu se gândea la nimic, decât la negustoria ei și la gologanii ei; dar seara, suind dealul, simțindu-și fărmate ciolanele, i se părea sălașul tot mai departe, și i se amără greu inima, gândindu-se că a adăpostit pui de șarpe în sân. Și încovoiindu-se din spete între panere, mormăia cu oarecare mânie: »Asta-i... asta-i răsplata... Am luat-o, draga mea, ș'am crescut-o, ș'am învățat-o ș'o-leacă de carte... Și i-am dat zestre... zestre i-am dat... ș'acuma se uită la mine ca la o străină... ca la o străină se uită... Adecă ce vrea? să mor mai degrabă și să-i rămâie... să-i rămâie tot ce-am strâns cu amară trudă?...

Mormăia încet, dar eră trudită și par'că-i apasă ceva asupra gândurilor.

Intr'o vreme oftă ușurată și coti la dreapta. Intră în ograda strâmtă. Inchise cu grijă porțița pe care o găsise dată de părete.

— Hm! acum cine s'a apucat și mi-a deschis porțița... mi-a deschis?... Nu poate s'o lese la locul ei?... Tare-i ticăloasă lumea în ziua de azi... ticăloasă, draga mea!...

Căută încet, îndelung cheia, scociorându-se cu greutate prin buzunări. Dupăce intră în

casă, lăsă într'un colț panerele, căută chibriturile și aprinse lampa. Lumina împrăștiată se limpezi deodată prin țilindrul curat șters și descoperi o odaie frumos orânduită, cu scorturi pe pereți, cu divanuri acoperite cu macat roșu, cu perinile clădite într'un colț sub o prostire cu horbotă. La răsărit icoane și candelă.

— Iaca, candela s'a stâns... candela... vorbi bătrâna. Și se sui pe un scaun, — grijii candela și o aprinse înaintea icoanei ferecate în argint.

Își afătă apoi focul. Se desbrăcă de cațaveică, peste cațaveică își pături frumos șalul cafeniu și rămase îmbrobodită strâns, numai cu tulpanul; iar acumă în lumină, obrazul zbârcit avea o rumeală asprită de vânturi, de geruri și de necazuri. Voia să caute ceva de mâncare, »să pue ceva la inimă« și se pregătea să intre alătura, în cămară, când pași se auziră pe prispă, afară. Se scutură cineva, înainte de a intra.

Jupâneasa Marghioala rămase dreaptă, ascultând, lângă sobă. I se strânse inima ca la o veste tristă. Ușa se deschise deodată, scurt, — și bătrâna se lăsă pe scaunul de dinaintea flăcărilor. Nicolae Andronescu păși domol în mijlocul odăii; ușa căzū în urma lui și se închise singură, sunând în clampa veche. Eră un om scurt, gras, lat în șale, cu pânțelele umflăt. Obrajii rumeni se rotunzeau deoparte și de alta a nasului. O mustață rară îi cădea peste gura mare, cu buze groase unse cu unt par'că. Tinti pe bătrâna cu ochii mici și zise răspicat, cu voce de bas: »Bună sara«... Apoi își vârî mâinile adânc în buzunările pantalonilor, răsfrângând la dreapta și la stânga pulpanele paltonului.

— Bună sara... răspunse Jupâneasa Marghioala, fără să se clinească de pe scaun.

Deodată Andronescu avu o schimbare pe față, un zimbet mare, care-i descoperă toți dinții: par'că printre ei voia să scoată limba a batjocură. Un zimbet ciudat, pe care bătrâna de mult îl cunoștea.

— Ce mai faci?...

Întrebarea o puse zimbând și glasul avea acumă alt sunet. Bătrânei totdeauna îi eră frică de Nicolae Andronescu, mai cu seamă la vreme de noapte.

— Ce să fac? Ia mă pregăteam și eu să mănânc o leacă... N'am luat nimic în gură de dimineață...

— N'ai luat nimica în gură?... Cum? Ce-ți

mai trebuie mâncare?... Dumneata n'ai nevoie de mâncare... Poate mai ai vre-un botez, poate mai ai vre-o cununie... Asta nu-i mai bună mâncare de cât toate?...

Jupâneasa Marghioala întoarse obrazul spre foc și nu răspunse.

— Am auzit că vrei să cununi pe fata lui Nastase Ieruncă... întrebă cu dispreț Andronescu. Buzele i se strânsură și ochii i se micșorară.

— Da, am s'o cunun, răspunse bătrâna. Eu am botezat-o, eu am să-i fac nunta...

— Așă? Am auzit că o și înzestrezi... Ii dai cinci sute de lei ș'o vacă...

— Ii dau, de ce să nu-i dau?...

— Așă? Ii dai? rânji iar ginerele. Așă? va să zică-i dai? Bine. Numai să nu-ți pară rău... Eu, când am luat pe Aglaia, cum a fost vorba?...

— Cum a fost vorba?...

— Așă? acum te faci că nu știi? Va să zică dacă-i boteză, dacă-i cunună, dacă-i înzestră, — noi, pe urmă, cu ce mai rămânem?...

Bătrâna își duse mâna la frunte și-și acoperi ochii. Apoi începū să suspine.

— Of! va să zică asta-i mulțumirea mea... asta-i... Eu umblu, eu alerg prin vânturi și ploii... Eu am umblat, eu am dat... Și n'am o vorbă bună... o vorbă bună n'am...

— Ia ascultă, zise încet, cu glasul gros Andronescu. Nu te bocî. La mine nu merge... Eu îți spun una și bună... Lasă-te de toate fleacurile acestea... Caută-ți de treabă, că pe urmă stricăm prietenia... Eu când m'oiu supără, apoi e vai și amar...

Clampa veche sună iar; bătrâna se ridică repede de pe scaun și puse zăvorul. Asta eră. Simțea ea că are să vie ginere-său. A mai avut valuri de acestea cu el. A venit cu rânjetul care o înpăimântă, și i-a strecurat în simțuri spaima cu glasul lui. I-a arătat și pumnul de câtevaori. Simțea ea bine că odată o va bate cu capul de pereți. Il știă om lacom, fără milă. Acumă îl cunoștea bine.

Bătrâna sta cu ochii mari și privea spre ușă. Ascultă, cu inima strânsă, pașii depărtându-se. Auzi o ușă deschisă și izbită, departe par'că. Aceea eră ușa ei, dela casa ei, ș'acumă străinul o izbea; pe urmă intră încruntat în odaie și grăia întunecat cătră Aglaia: »Am fost iar la babă... Am mă băgat-o în spărieți«... Și se trântea pe un pat, pat dat de zestre, de dânsa.

Jupâneasa Marghioala eră mîncată de toate. Urechile ei auziseră deseori cuvintele acestea. Și cît stătuse la foc, numai unul Dumnezeu știa cum îi tremurase inima. Cunoștea înmîliedierea glasului, cunoștea răsul de batjocură. Acuma n'a lungit vorba, a ieșit repede, — prin urmare lucrurile nu s'au sfârșit; rămîne partea cea mai de samă pe altădată!

Bătrîna oftă. Nu mai aveă poftă de mîncare; îi trecuse foamea. Se așeză la foc. Și începî să se gîndească cū n'a avut noroc la oameni. Mana lui Dumnezeu nu i-a lipsit, a avut cu ce trăi, a avut de unde da și la alții; dar la oameni n'a avut noroc.

II.

Răposatul Cătănuță, Dumnezeu să-l ierte, i se arătă înaintea ochilor, cu mustățile lui alburii, subțiri și lungi, cu nasul ascuțit și cu ochii ca niște mărgelă negre. Eră n'alt la stat, uscat, și scotea vorbele din gură repede, cam bălbăit, printre buzele subțiri. Făcea negustorie de mere. Aveă o nadișancă boită verde. La nadișanca aceea mulți fugari albi au tras. La deal, la vale, numai în goană îi mîna; și bietele dobitoace toate au ingenunchiat, căci după rezezișurile acelea de vînt s'au aprins, s'au dus pe rînd. Săreă în căruța și strigă: hi! Calul pornea ars de un biciu de foc. Un vuet de tunet umplea mahalana cînd coboră Cătănuță la vale. Cînd suia peste zi la deal, calul iar venea numai în copce, cu coama spulberată. Se apucă gîfîind greu și pîntecele creșteă și scădeă ca niște foi purtate de faur. Iar Jupâneasa Marghioala se uită la ochii dobitocului: arzători, triști, pierduți ca într'o ceață.

Intră omul în casă. Prindeă să strige iute bălbăit.

— Ma-marghioală! gata borșul?

— Gata.

— Repede! dă-dă-mi să mînănce!

Și prindeă să umble ea 'n izbiri de vînt prin casă. Dacă borșul acru-foc întîrziă, odată se supără, prindeă să suduie, scotea iușca din tu-reacă și începeă să plesnească. Jupâneasa Marghioala se fereă, își aduceă brațele peste obraz, se grămădeă prin colțuri, trăgeă peste dînsa lăvicere, dar șfichiul arzător o ajungeă, — și parc'un clește-i rupeă carnea.

Imbucă apoi năvalnic, și-și bea, sorbind lung din pîhare mari, litrul de vin. Mîncarea lui asta

eră: borș acru cumplit, o bucată de carne friptă pe cărbuni și mujdeiu. Ș'un litru de vin. Șase ani a trebuit și ea să mînănce alătorea cu el din mîncarea aceasta hotească. Pe urmă, după masă, săreă grăbit în picioare.

— Hai! Marghioală, ia-ți cațaveica! Mergem la Stolniceni... Re-repede!

Și ieșeă. Luă traista cu grăunțe din capul calului, potrivea, cât ai clipi, frăul și săreă în nadișancă. Răceă scurt, — iar Marghioala se cutremură, și da năvală pe ușă, cu cațaveica numai într'o mînică. Se căfără cum puteă, își loveă coatele și genunchii; cădeă lângă Cătănuță gîfîind. Biciul șueră. »Hi! și, tunând, căruța se prăbușă la vale ca 'ntr'o negură, între pulberi răscolite.

Lângă omul acesta, sufletul Jupânesei Marghioala s'a închis ca într'o temniță rece. N'aveă bucurie, nu simțeă dragoste de prietin, nimic. Cî 'ntr'o pornire nedeslușită, femeia spăimîntată, din ne-goțul ei de mere a prins a dosi parale. În fiecare sară, cînd eră în toiul vînzarea, Cătănuță o cercetă și-i luă socoteala pînă 'ntr'un ban. Într'o vreme, începând a o bănuți, o căută pînă la piele. Ea aveă un cotlon ascuns, și strîngeă acolo, din ce puteă dosi, ban lângă ban. Și 'ntr'al șeselea an al căsniciei lor, Cătănuță a murit. S'a aprins și el ca fugarii lui, și s'a dus în cîteva săptămîni. Femeia chinuită și spăimîntată în fiecare ceas al vieții, l-a plîns ducându-l la groapă; apoi, după ce-au venit rudele și s'a făcut împăcaciunea asupra averii rămase, s'a liniștit ea în căsuța ei și și-a scos din ascunzătoare banii. Cel din urmă cal alb se odihneă, și Jupâneasa Marghioala nu-l scoteă decăt la pășune. Eră ș'acesta aprins, și ea-l lăsă să se hodiească pînă la ceasul morții...

Și începî să trăiască singură, cu borș acru, cu friptură prăjită, cu câte-o leacă de vin. Cătănuță întăiu o sileă să mînănce astfel de lucruri, — iar acuma căpătase obiceiul de care nu s'a mai putut lăsă multă vreme. De măritat nu s'a mai măritat. Eră îngrozită. A urmat singură negoțul de mere; banii au sporit din zi în zi. A prins a da cu împrumut. Tot mai mult eră ademenită de argint. O dorință îi creșteă în suflet: să strîngă! să strîngă! Și cu dorința aceasta a început să lese pîharul de vin; a ajuns să se desbere și de friptura pe cărbuni. Și vreme multă nu s'a hrănit decăt cu legume, cu fasole, — și cu

borșul cel cumplit care-i aducea aminte de Cătănuță.

Așa a ajuns să grămădească mii peste mii de lei. Și 'ntr'o bună zi, simțind că îmbătrânește, și-a adus aminte că-i singură, fără copii, fără un suflet, care s'o mângăie când va veni ceasul sleirii. A cugetat mult, s'a sfătuit cu părintele Ion dela biserica Înălțării, și la urmă s'a hotărît să înfieze pe o nepoată de vară. Nepoata aceasta a fost Aglaia. A venit într'o fustă săracă de cit, cu încălțări grele, imbrobodită cu un tulpanaș vechiu; eră o fată săracă dela țară. Dar eră voinică și sănătoasă, cu doi bujori în obraji, cu ochii căpriei plini de viață. Deși numai de doisprezece ani, duduiă casa când călcă, și polcuța se rotunzia pe piept.

Jupâneasa Marghioala a îmbrăcat-o frumos, precum se cuveneă, cu fustă și cu ciubotele bune; i-a pus o pestelcă neagră, i-a așezat pe cap grimelută subțire cu horbotă, și, tot după sfatul părintelui, a dat-o la școală. Întăiu a mers cam greu cu cartea, dar pe urmă s'a deprins copila. Rujile obrazilor au mai plătit puțin; pielea mânilor s'a muiat și s'a înălbit. Și 'n patru ani n'o mai cunoștea nimeni dintre fetele mahalalei, așa vorbea, așa se purtă; numai eră mai voinică decât toate, plină și binefăcută, cu păr bogat, castaniu, cu ochi umezi și rușinoși. Dar privirea ochilor fugară, — și răsul prea puternic îi rămăseseră ea acasă, pe malul Siretului.

Jupâneasa Marghioala eră bucuoroasă. A învățat-o gospodărie după ce a scos-o dela școală, i-a arătat cu deapănuntul cum merge negoțul cu mere, ș'acuma aveă un ajutor. Câteodată aveă nemulțămiri: o clipă de încăpăținare, o privire ascuțită din partea fetei; dar toate treceau, căci Jupâneasa Marghioala eră bună de suflet. »Pentru cine muncesc eu? pentru cine adun eu? zicea ea. Fii cuminte ș'ascultă, draga mea; iată, ca mâne te măriți... ca mâne«...

Aglaia se puneă acuma des la zăbrea, mai cu seamă în amurg, când ureau la deal, dela cancelariile orașului, tinerii cu mustața răsucită. Jupâneasa Marghioala zimbea, și se pregătea să clădească alături, la doi pași, casa de zestre.

A venit o iarnă bogată în petreceri. Aglaia deși eră cam șioasă, deși tovarășele o priveau cu un zimbet care aminteă obârșia, ciubotele și fusta de cit, se învărtea des în vârtejurile valsurilor, în brațele tinerilor cari umblau după

insurătoare. A trecut un an, au trecut trei, Aglaia creșteă, și-i plesneau bluzele în dreptul sânilor. Bătrâna a făcut o logodnă c'un telegrafist, pe urmă a stricat-o. Iar într'o iarnă, după ce s'a sfătuit iar cu părintele Ion Bogatu, a primit de patruori în vizită pe Nicolae Andronescu. Părinții lui erau plugari dintr'un sat deaproape, »dintr'un soi de oameni nu tocmăi bune«, dar băiatul aveă atestat dela gimnaziul orașului, aveă funcție bună la primărie și puteă să înainteze. Pe urmă eră sănătos, voinic, și chiar dela vizita întâia i-a plăcut fetei. La vizita a cincea s'a făcut logodna. Foaia de zestre a scris-o chiar mirele cu multă luare-aminte; și nunta n'a întârziat. De atuncea au trecut șase ani... Aglaia s'a îngărășat, are copii, — cinci, unul după altul, toți niște obraznici cu fețele mănjite.

... Jarul clipeă în sobă într'o flașără albăstrie. Bătrâna oftă prelung și dădă din cap cu jale.

Ce-am folosit? se gândea ea. De înzestrat am înzestrat-o frumos. Am dat parale, am dat o grădină mare; am făcut casă; am cumpărat nobilă; până și cea din urmă lingură dela bucatărie, tot eu am cumpărat-o, draga mea... Și ei s'au așezat în odăile făcute de mine, pe scaunele de mine muncite... de mine... și azi mai puțin s'an uitat la mine, mâne mai puțin... Eu am rămas »Jupâneasa Marghioala« care vinde mere prin târg cu panerele, iar Aglaia e cucoana Aglaia, mada ma Andronescu... Dumnezeu să le plătească!... Cum n'a mai avut nevoie de mine, nepoata a prins a-si înăsprî ochi... Am spus eu într'un rând două vorbe, am făcut-o să-și aducă aminte, — și n'a sărit asupra mea? Am crezut că-mi vără degetele în ochi!... Ș'a venit pe urmă du mnia lui și mi-a cerut cont... Și mi-au spus scurt că »dacă-i vorba pe așa«, nu mai am ce căută în casa lor...

— Cum dacă-i vorba de așa?... vorbi bătrâna. încruntând ușor din sprâncene și privind țintă în foc.

Intr'o vreme s'a văzut iar singură; bătrânețea venise; și ea locuia numai cu gândurile în odăile ei pustii. A încercat să rabde, să se apropie de gospodăria pe care ea o întemeiasă; dar odată cucoana Aglaia aveă vizite, altădată eră dusă în vizită, altădată eră supărată. Numai câteodată aveă nevoie de parale și atuncea o primeă. Dar nu dură mult vremea bună. Și bătrâna

strângea la inimă tot mai mult venin. Iar Andronescu se uită așa fel la dânsa, încât, când se întâlneau, se fereă în laturi înfricoșată.

— Adecă eu n'am cinsti?... șopti bătrâna. Par'că dacă nu pot vorbi ca boerii, nu-s și eu o ființă a lui Dumnezeu... o ființă?... Cine m'a pus s'o fac cucoană, draga mea... s'o fac cucoană?...

Acuma oftă chinându-se cu gândurile, jupâneasa Marghioala, dar nu mai avea ce face.

Iar într'un rând văzându-se așa de singură și de năcăjită, s'a dus la biserică și s'a rugat lui Dumnezeu să-i lumineze gândurile. Și 'n ceasul când a ieșit, mai ușurată, a pornit în satul dela margine, la Broșteni, să-și vadă finii pe care îi botezase odată. Acolo nevestele i-au sărutat mâna; o samă de fini erau flăcăi în joc, iar dintre fine unele erau fete de măritat. De venirea ei s'au bucurat toți; au cinstit-o cu vorbe bune, cu câte un păhar de vin, fiecare cu ce a putut, și s'a întors acasă bătrâna, întărită în hotărîrea ei, să boteze și să cunune mai des, iar pe unele din fine să le și înzestreze; căci dintre toți poate s'or găsi și ființe care să cunoască facerea de bine, s'o întimpine cu vorbă dulce și cu zâmbetul pe buze.

Apoi de aici pornind, vremea s'a înasprit rău. Nu și-ar fi închipuit niciodată jupâneasa Marghioala că în sufletul Aglăiței ei de altădată s'a putut îngrămădi atâta val amar de vorbe, cari o plesneau ca sfichiurile răposatului Cătănuță. Nu și-ar fi închipuit niciodată că ochii aceia rușinoși, cari fugeau îndată într'o parte, ar putea să privească așa de întunecați, cu săgetări așa de veninoase.

La cea dintâiu cheltuială pentru o nuntă, a văzut-o în fața ei, astfel, și n'a mai cunoscut-o. Iar Nicolae Andronescu, cu mâinile în buzunar, cu rânjetul lui, a întrebat-o, par'că eră gata să-i tragă două palme:

— Va să zică pentru asta ți-am luat eu fata?...

Bătrâna a simțit ca o pălitură în moalele capului, pe urmă și-a venit în fire.

— Apoi acum, a zis ea încet, cu năduh, acum imi pare rău, draga mea, c'am făcut-o cucoană...

Pe urmă a închis ochii. Amândoi se repeziseră spre ea; dar n'au atins-o. Curgeau în jurul ei vorbele de ocară cu nemiluita; și ea tăcea și-i curgeau încet lacrimile pe obrajii ofliți.

De o bucată de vreme viața ei așa se strecoară. Și după fiecare spaimă simte ceva împietrindu-se în ea: o hotărîre cumplită să se încapățineze până la sfârșit. Căci zădarnic a muncit, zădarnic a miluit pe o fată săracă, zădarnic a miluit pe un »golan«; acuma până și copiii lor o strâmbă și scot limba când trec pe dinaintea ei. Incaltea să-i facă să înțeleagă că dela ea nu mai au nimica de așteptat; să-i facă să înțeleagă că hotărîrea ei e nestrămutată: tot ce are, până la sfârșit, va da la alții; numai banii de comand și-i va opri...

La hotărîrea aceasta se opri și acuma, cum sta înaintea focului, și par'că se mai liniști.

Murmură iar:

— Altceva ce pot să le fac?... Incolo, Dumnezeu să le plătească... Dumnezeu...

Un fulger de indoială totuși îi trecu prin inimă. Se gândi la prigonirile lui Andronescu. Apoi își strânse buzele ca într'o spaimă.

Se sculă de pe scaun într'un târziu și se îndreaptă spre cămară. Simțise foamea deodată în tot trupul, ca o sfârșire, ca o amețală. După ce mănca, se inchină multă vreme înaintea candelii, făcând cruci și șoptind rugăciuni; după aceea își pregăti așternutul, stânse lampa și se culcă. Abia într'un târziu, când somnul începă să-i domolească suferința, avu un oftat de ușurare.

(Va urmă).

Mihail Sadovcanu.

Cântec.

Nu voi mântui nimica
Prin iubirea mea târzie,
Nici n'o mai ascund de tine,
Nu te vreau să-mi fi iubit.

Raza ultimă de soare,
Nu 'ncălzește și nu 'nvie,
Te cuprinde și se sfințe...
Dragostea mea e sfințit.

Maria Cunjan.

FIOR.

Mesteacănul ne zgribură la poartă,
Biet cerșitor ce-i despoiat de fire,
Și picuri grei, ca lacrimi de durere,
Se scurg pe coaja albă și subțire.

Bolnav, amurgul tremură pe dealuri...
— Ostrov de flori e odăița noastră.
Și stăm pierduți... când vântul vine 'n pripă
Și-și deslușește plânsul la fereastră.

Tot mai aproape vaerul lui geme,
Tot mai pripit cu degetul lui bate.
— Noi ascultăm. — Visarea noastră mută
Pe-acelaș drum cărările-și abate:

Pe semne-acuma, undeva departe,
Vre-un călător, în taina sărei, plânge,
Ori înșelat în visu-i de-o viață,
El blestemă și mânilor le frânge...

Noi tresărim! Acelaș gând năprasnic
Ne fulgeră fiorul lui de ghiață,
Și, îndemnați de-o clipă de cutremur,
Cercetător noi ne privim în față.

(„V. R.” An. III. Nr. 1.)

Octavian Goga.

Mausoleul lui Adrian în starea de acum, vederea din față.

Câmpul lui Marte.

I.

Poziția, starea de astăzi și trecutul lui.

De vrei să știi locul unde a fost Câmpul lui Marte, nu poți s'o faci mai bine decât urcându-te pe înălțimi mari din Roma, și de acestea sunt mai multe împrejurul lui. De pe cupola sfântului Petru sau de pe muntele Gionicolo' (Mous

Ianiculus) cel încoronat cu marele monument al lui Garibaldi, dincolo de Tibru, și mai cu seamă de pe terasa Pincului sau de pe turnul din Capitol, ni se nălucește ochilor cea mai deslușită și cuprinzătoare vedere asupra vestitului Câmp: astăzi el e partea cea mai centrală și veche a orașului, o mare pitorească împeștrită de clădiri și hărdughii înalte și străbătută în lung și în

lat de un labirint de strade și ulicioare înguste și strâmbe, dintre cari se înalță un mare număr de sclipitoare domuri și de palate vajnice și arătoase de-ale patricienilor romani, sau, ca niște rariți în păduri, se deschid piețe și piațete însuflețite de acele fontane, care farmecă ochii privitorului cu icsușința lucrării de piatră sau de bronz și cu drăgălășia jocului de ape îmbelșugate.

O cale lungă și dreaptă, care pornește din inima orașului — din frumoasa Piazza Venezia de lângă Capitol și ajunge spre nord până la Piazza del Popolo dela poalele Pincului — despică în două masse mari această intimă grămadire de case: e renumitul Corso, martorul gloriei apuse a Papilor, fratele nobil al prozacei și întortocheatei Calea Victoriei din București, nu mai lat, mai zgomotos și mai modest în luxul

vitrinelor și echipajurilor cu clasice frumuseți romane, dar fără păreche prin caracterul său monumental, prin strălucirea și soliditatea clădirilor din epoca Renașterii și a barocului.

Trei coline predomnesc Câmpul despre mează-zi, răsărit și mează-noapte: Capitolul, Quirinalul și Pincio sau »dealul grădinilor« din vechime, »șoseaua« lumii elegante de astăzi. Iar restul, toată laturea despre apus și nord, e mărginită de cotul Tibrului: între aceste hotare firești se lungeste, neted și abia undoiat, Câmpul lui Marte

pe o întindere de vre-o douăzeci și cinci hectare și un nivel cel mult de douăzeci de metri deasupra mării.

Dar nu numai acareturile, ci și însuș pământul nu e antic. Pentru a da de țărâna călcată de cei vechi trebuie să sapi uneori la o adâncime de patru-cinci metri, căci cu atâta a crescut aici locul în restimp de douăzeci de veacuri. Dată fiind concentrarea orașului aici, e ușor de înțeles, cât de anevoios lucru e această săpătură. De aceea, dintre toate părțile capitalei Cezarilor,

Câmpul lui Marte a fost cel mai puțin încercat de hărlețul învățatului. Ce amintiri prețioase tănueste el, o putem bănui după descoperirile de până acum. Și cum poate fi altfel, când știm ce bogată și glorioasă viață istorică s'a desfășurat pe acest câmp, ce grozăvie și mândrețe de așezăminte publice și

Columna lui Marc-Aurel.

particulare au strălucit în cuprinsul lui.

La început, în epoca regilor, se vedea de peste creasta zidurilor cetății tot câmpul acesta ca 'n palmă: ici îl brăzdau boii cu plugul, dincolo îl pășteau ergheliile și turmele regilor, pe alocuri verdeața adăpată de părae eră pătată de dumbrăvi sacre. La izgonirea Tarquinilor republica îl ia în stăpânire și-l închină zeului Marte, de unde și numirea lui.

Însemnătatea-i crește de acum, căci el e menit tot mai mult intereselor politice și religioase.

Panteonul. Vedere din față.

Altarele și locașurile sfinte se înmulțesc, cele publice asemenea. La sud se vede în chip de strungă localul adunărilor poporului (comitia centuriata), Ovile; alături era Villa publică, adăpostitoarea solilor străini. Mai încolo templul lui Apolon, al Belonei, al lui Ianus, al lui Vulcan, al zeiței Spes. Un moment hotărâtor a fost când, înainte de războiul al doilea punic, învingătorul Celților C. Flaminius a deschis spre nord Via Flaminia. Această cale, continuată în cetate prin Via Lata, al cărei moștenitor e astăzi pomenitul Corso, străbatea întreg Câmpul lui Marte, despărțindu-l în două și mărginindu-i de atunci numele în latinea mai ales nordică despre Tibru.

Tot Flaminiu a înfrumșețat Câmpul cu marele său circ (Circus Flaminius), care a fost al doilea circ stătător în Roma.

Avântul activității arhitectonice datează însă mai vârtos dela vremea din urmă a republicei, când partea despre mează-zi a Câmpului se preface într'un cartier de vile și grădini. În apropiere de Circul lui Flaminiu Pompei ridică marele său teatru; lângă el, vestitul său portic.

Cel dintâi care și-a frământat mintea mai cu dinadins pentru mărirea rostului acestui câmp, e Iuliu Cezar, dela care de altfel a venit și îndemnul cel mai spor-

nic pentru înălțarea estetică a Capitalei. Planul lui era să acopere tărâmul acesta cu tot felul de clădiri mari și să mute Câmpul lui Marte dincolo de Tibru, pe netezișul din fața Vaticanului, numit astăzi Prati di Castello. Moartea-i neașteptată însă îl oprî de a-și îndeplini gândul. Tot ce a apucat să facă aici a fost Saepta Iulia, care nu era decât modernizarea vechiului Ovile, apoi două localuri pentru jocuri, un stadion pentru alergări și o nauamahia pentru reprezentări navale; în aceste amândouă s'au dat sărbările strălucite cu prilejul împătritului său triumf din anul 46

Prefacerea Câmpului într'un

nou cartier, cel mai modern, al Romei se datorește lui August și familiei sale, mai ales ginerelui său Agripa. Aceștia, cu mari cheltuieli și cu o râvnă neîntrecută, au ridicat cele mai multe și mărețe zidiri, cari au desăvârșit caracterul arhitectonic al acestei părți a orașului.

Silintele neobosite de edil ale lui Agripa, nu s'au mărginit aici. Un mare bine a făcut el Câmpului canalizându-l, acoperindu-i apăraele și aprovizionându-l cu ape bune de beat.

Activitatea arhitectonică urmează aici și sub ceilalți împărați, dar ea împlinește golurile și nu schimbă întocmirea generală.

Populația capitalei, mereu înmulțită, se re-

Panteonul. (Interiorul în starea actuală).

varsă și ocupă tot mai mult din Câmpul lui Marte, nelăsând pentru Câmpul propriu zis decât numai o fâșie de pământ liber pe lângă malurile Tibrului.

Ceeace reeșia mai tare printre clădiri erau templele. Marte, cel mai de seamă dintre zei aici, avea două sanctuare, dintre care unul, închinat de însuș luniu Brutus, eră lucrarea lui Hermodor din Salamina; cele două statui colosale din cellă, Marte și Venera, erau două capodopere ale artistului elin Scopas; această Veneră, după spusa lui Pliniu, eră mai frumoasă chiar decât celebra Veneră din Cnidos a lui Praxitel.

Afară de templele amintite mai erau încă și altele dedicate Iunonii, Minervei, Dianei, Fortunei, lui Neptun, lui Hercule precum și altor zeități greco-romane. Printre ele strălucea cu deosebire Panteonul. La sfârșitul republicei apare și cultul egiptean prin templul Izidei și

a lui Serapis, ale cărui destrăbălări și scandaluri pricinuite de curtizare și demimondene cari își aveau aici locul de întâlnire, nu au putut fi stărpite cu toată strășnicia repețitelor porunci împărătești.

Mulțimea locașurilor zeești a întipărit Câmpului un înalt caracter de sfîntenie. Aceasta a făcut ca jocurile seculare, în chip splendid sârbate a cincina oară de cătră August, să aibă loc pe acest pământ sacru. Spectacolele și celelalte jocuri și exerciții de tot felul aveau aici locuri traînice și făloase; circuri, teatre, amfiteatre, stadii și chiar terme, se ridicau pe lângă temple și umpleau cartierul de viață și mișcare.

Dar ce deosebiă mai mult această parte a orașului erau porticele strălucitoare de marmură făcute de obicei, după moda elină, în preajma sanctuarelor și piețelor spre innireales

negotului și comunicației. Pe alocuri se vedeau grădini și parcuri cu cărări umbroase îmbătate de mirezme, în care ziua foiau și-și omorau vremea oamenii buzurului și îndemănării, iar noaptea își pierdeau pașii grupurile chefuitorilor și fericitilor, sau — ca și Didona lui Virgiliu în iad — umbrele celor nefericiți. Un prilej pentru clădiri de lux l-a dat Via Flaminia: pe laturile acesteia, ca și la Via Appia, se înșirau, care de care mai frumoase și împodobite cu statuile celor mai de frunte bărbați și femei, mormintele și mauzoleele familiilor nobile. Printre ele locul dintâi îl ținea mauzoleul lui August.

Panteonul. (Interiorul. Reconstruire).

Din toate acestea ușor ne închipuim cât de impunător, de mândru și bogat în forme și colori eră în întregime Câmpul lui Marte. Impresia aceasta ne-o redă în cuvinte neperitoare un martor ocular contemporan a lui August, geograful Strabon: »Cele mai multe din clădirile pu-

blice însă le cuprinde Câmpul lui Marte, care la frumseța-i firească adaogă și podoaba îngrijirii. Căci mărimea vrednică de mirat a câmpului, care, cu toată marea mulțime de oameni ce se deprind la trântă, la călărit și la luptă, totuș are destul loc îndemănat ec și pentru încurări de care și cai, apoi zidurile ce-l împresoară și pujiștea veșnic înverzită și în sfârșit coroana dealurilor ce răsar deasupra râului înfățișează o priveliște, de care cu greu te desparți. După acest câmp e încă unul, și în jurul acestuia sunt o grămadă de portice, de dumbrăvi, trei teatre, un amfiteatru, mărete temple de aproape învecinate unele de altele, așa încât ar trebui să pară de prisos a mai descrie și restul orașului.»

Roma posomorită și înghesuită a veacului de mijloc, a înlocuit această veselă și încântătoare icoană de înflorire păgână; ea n'a cruțat decât,

pe ici pe colo, câte un izvod al trecutului, care însă poartă întipărite atâtea semne de putere și distincție clasică, încât ne încredințează că măr-

turiile celor vechi n'au fost fără temei. Se plătește dar, spre cercetarea lor, să colindăm și acest întins oimitir al măririlor.

G. Murnu.

La răspântie.

De astăzi calea noastră se desparte, —
Dă-mi ochii, ochii limpezi, să-i sărut.
De-acum, pe veci, închide sfânta carte
A visului frumos, care-a trecut.

În alte lumi de-am fi văzut lumina,
Sub straja altor vremi de-am fi venit,
S'ar fi aflat un zeu să ierte vina,
Sărmanei clipe, 'n care te-am iubit.

Și poate, undeva departe 'n zare
Un cuib norocul nostru își găseă
Și 'nduioșată, bolta nopții clare,
Ar fi aprins și pentru noi o sieă...

Să nu tresar văzându-te 'naintea-mi,
Să nu-ți trimet în cale blândul dor,
Lumină! Și să nu te port în minte-mi,
Să nu te cânt, căci asta-i legea lor!...

Cine-i stăpânul lumii obidite,
Din care iad el legile și-a scos?
O rază caldă 'n suflet ne trimite
Și iarăș ne-o ascunde mănios.

Bătrânii îl numiră domn și tată
Și jertfe pe altare i-au adus,
Iar el, cu vrerea lui neîndurată,
Pe fiii la legi păgâne i-a supus.

Adâncul deznădejdei se desprinde
Pe sufletul strein, pe gândul meu. —
Un demon țipă 'n noaptea ce-l cuprinde
Icoana mea! Și demonul sunt eu.

Și-acum, când calea noastră se desparte,
Dă-mi ochii, ochii limpezi, să-i sărut,
Și-apoi, pe veci, închide sfânta carte
A visului frumos, care-a trecut!...

I. G. Soricu.

Noaptea de Sf. Maria.

O odaie mare cu tavanul înalt și cu pereții acoperiți de pânze și desemnuri. Lângă fereastră un dulap vechiu plin cu cărți. Lângă el o pianină deschisă și prin toată casa, scaune și mesicioare răsfirate, de parcă le-ar fi sămănat vântul. Alături de o sobă cât toate zilele, o poliță de lemn cu cești, pahare, lingurițe și bucăți de zahăr risipite.

Un colț al odăii ascuns sub niște draperii lungi, colorate, cari atârnav de sus până jos; aci erau paturile, camera lor de culcare.

În fața ferestrii o șevaletă și pe ea o pânză neisprăvită. Alături pe un scăunel, paleta și penelele. Mai încolo o turnetă albă cu un bulgăre de plastilină și un bust frumos de fată cu ochii îndulciți de vis și de poezie.

Și prin toată liniștea asta, se plimbă leneșă o pisică albă.

Deodată draperiile se mișcă și de sub ele apără Guido mic și neisprăvit; eră îngrijitorul atelierului și făcuse paturile. Aprinse o candelă dintr'un colț, mai aruncă o privire peste toate, ridică din umeri, murmurând nu știu ce, stinse lumina electrică și eși fluerând.

De două luni se schimbaseră toate în atelierul fraților Codru; murise Maria și se stinsese veselia din atelier. Parc'ar fi dus cu ea tot entuziasmul și toată viața de altădată.

Lui Guido nu-i plăcea de loc cum merg lucrurile și bodogănia mereu singur. Nu-i plăcea... Toată ziua atelierul pustiu, nimeni nu intră, nimeni nu eși. Frații Codru nu veniau decât seara la culcare.

Altădată eră altfel; de cum pornia să se însereze, numai vedeai că vin pictori, sculptori, poeți, gazetari, fiecare cu câte o veste bună,

cu câte o vorbă veselă. Și se porniau discuții și veselie și răs, pare'ar fi fost o ceată de copii zburdalnici.

Samovarul clocotia într'un colț și Maria, sprintenă ca un fluture, pregătea ceaiul, luând și ea parte la discuții pe cât o iertă gospodăria.

Le eră dragă la toți fetița asta orfană, pe care dorul de artă o adusese sub ceriul curat al Italiei. Toți îi ziceau: »la bella rumena». Avea ochii ca două vioarele și când te privia simțiai că ți se coboară în suflet un parfum fraged de primăvară; la ce ași mai spune ce suflet avea!?

Guido, schiop cum eră și puțin cam surd, eră totdeauna gata de cântec și de comedii. Ascultă pe la ușe, se învârtia de câteva ori pe coridor și nu-l răbdă inima până nu intră; s'ar fi putut veselie fără el?!

Artiștii îl primiau cu urale. El le mulțumea grațios și s'azeză, picior peste picior, pe un scaunel mai lângă ușă. Apoi încet, încet se apropia de ceata celor veseli. I se oferiau țigări și ceai și, pe nesimțite, se trezea cântând și el și ruzând cu ceilalți.

Așă eră...

Acum?.. Par'că se lăsase un nor pe tot seminul de altădată. Un nor negru.

În seara asta, luna plină bătea în ferești și risipiă razele printre mobilele respirate. Și eră o liniște, o melancolie în atelier, care stăpâna totul.

Petru, cel mai mare dintre frați, pictor apreciat, intră în atelier încet, dus pe gânduri. Eră înalt, brun, cu un cap care aducea mult cu capul lui David de Michel Angelo.

Un mănunchiu de flori de câmp, pe care-l adusese cu sine, îl puse pe o meschioară. Ocolii odată cu privirea cuprinsul camerei și oftă fără voie. Se uită la ceasofnic și ridică din sprâncene în semn de mirare; zece și jumătate!

Își fixă apoi ochii pe draperia ce ascundea paturile și strigă:

— Lucian!

Nepriimind nici un răspuns mai strigă odată:

— Lucian! Ai venit?

Se duse și se uită, nu venise. Îi părû bine. Îi părû și rău.

— N'a venit! Îngână singur, — n'a venit!

Se mai uită odată la ceas și se lăsă pe un fotel privind în jos; părea obosit.

Pisica se apropia nesimțită și începû să i se frece de picior. El începû să-i vorbească:

— Ce e? Ești plictisită și tu? Ți s'o fi urit și ție, așa-i? Infamă viață!

Pisica se uită la el parc'ar fi vrut să-i răspundă și i-ar fi răspuns desigur, dacă ar fi avut grai.

Căzû apoi iar pe gânduri privind în jos. Când își ridică ochii, i se opriră pe bustul Mariei. Rămase uitat, privind-o și o umbră de durere i se risipi pe toată fața. O privia drept în ochi și se gândia:

Două luni... aproape două luni... și îi veni în minte toată nenorocirea: cum plecase veselă într'o dimineață la peisagiu, cum a apucat-o furtuna și ploaia, cum s'a întors acasă și a căzut la pat. În trei zile s'a isprăvit... În trei zile... trei zile de o speranță chinuitoare. Da, el speră... speră așa de mult c'are să trăiască încă chiar dacă n'ar fi existat speranța pe lume, ar fi creat-o cu dorul sufletului lui. Dar... a murit. A murit zimbînd... ca o floare; vezi că se vestejește floarea, dar poezia nu și-o pierde..., și-o schimbă, dar tot poezie rămâne. Așă a murit Maria...

Au îngropat-o... și pe cosciug i-au pus prietenii flori... flori multe. Și toți au plâns... toți, numai el nu... el și cu Lucian... ei n'au plâns...

Când îi veni în minte Lucian fața i se întunecă și mai mult.

— Ei n'au plâns... El știa bine de ce n'a plâns, dar Lucian? De ce n'a plâns și el cu ceilalți? De ce?

Se tot întrebă și întrebându-se se tulbură. Nu mai vedeă bustul Mariei, nu mai vedeă nimic. Întrebarea asta îl întunecă și nu putû merge cu gândul mai departe. Avû câteva clipe în cari îl văzû pe frate-său ca pe un dușman.

— De ce n'a plâns și el?... De ce?

Și nu putea să-l ierte pentru asta.

Și... n'a plâns nici a doua zi, nici a treia zi... n'a plâns de loc. El cel puțin nu l-a văzut... Și i-ar fi plăcut să-l vază... să-l vază plângând pe frate-său... i-ar fi plăcut!..

Cu mâinile adunate între genunchi stetea nemîșcat... întunecat, privind drept înainte cu ochii osteniți. Încet, încet fața i se luminea și zării iarăși bustul ca și când s'ar desface din ceată.

Un gând îi trecû prin minte și-l făcû să se mândrească și să se bucure:

— Eră ziua ei astăzi și el nu știa... Lucian

Nu ştia nimic. El a ştiut. Dar n'a vrut să-i spuie... n'a vrut. Lucian nu ştie nimic... şi n'are să-i spuie. Şi are să vie acasă şi n'are să-i aducă nimic Mariei... fiindcă nu ştie că e ziua ei. El i-a adus flori... Lucian n'are să-i aducă nimic... nimic.

Gândul acesta îi încălziă sufletul... sufletul lui amarit.

Şi tot gândindu-se şi privind la bust, i se părură deodată că bustul, cu toată turneta, alunecă spre el... Se cutremură tot şi văzură îndată c'a fost o părere. Îi părură rău c'a fost părere. El eră de vină; dacă nu s'ar fi cutremurat poate că s'ar fi apropiat de el!.. Aşa gândia... dar în curând se convinse că tot gândul ăsta e o copilarie... şi-l lăasă să se distrame.

Îşi trecură mâna peste frunte. Pe faţă i se resfiră o blândete senină. Cum se uită acum la bust părea un copil, un copil bun. Gura i se întredeschise şi privirea îi eră de o înduioşare tristă. Sopti fără voie:

— E ziua ta!

Sunetul vorbelor se risipi şi se stinse. Mai sopti odată:

— E ziua ta Mario!

Cu ochii neclintiţi, par'că aşteptă un răspuns... În momentul acesta pisica sări pe scaunelul dela pianină şi somnoroasă căută să se aşeze la odihnă. Luna stă să treacă colţul de sus al ferestrii, risipindu-şi razele frânte pe florile de pe mescoiară.

Petru se ridică, luă florile şi blând, par'că s'ar fi apropiat de un altar, le aşeză lângă bustul Mariei. Chinuit de un gând, rămase câteva clipe în picioare. Alese apoi doi trandafiri albi, câteva fire de »nu mă uită« şi câteva flori de câmp şi reveni gânditor la locul unde stătuse mai înainte.

Iarăş i se furişă în suflet o bucurie de copil:

Lucian nu ştia... n'are să-i aducă nimic... El i-a adus flori şi are să-i facă o cunună... o cunună de flori Mariei... şi are să i-o pună pe cap... Da. E ziua ei azi... şi Lucian când va vedea cununa...

Şi ca un copil, care fură ceva şi să teme să nu fie prins, se porni grăbit să lege florile una de alta.

— Să nu vie... să nu vie Lucian!..

Nu ştia de ce, dar simţia o plăcere nebună, să găsească Lucian, când va veni, cununa pe capul Mariei.

Când fū aproape gata, departe pe coridor se auziră paşi. Eră Lucian. Îl cunoaştia. Legă ultima floare, puse cununa pe capul bustului şi grăbit, se aruncă şi se afundă în fotelul, care eră întors cu spatele spre uşe.

Lucian intră... intră încet, crezând că Petru doarme. Dupăce închise uşa cu grije, făcū lumină şi aruncă o privire prin odaie. Pe Petru nu-l văzū.

— Doarme de sigur — îşi zise Lucian şi în vârful degetelor se apropie de masă. Când îl văzū ghemuit în fotel eră gata să dea un ţipet. Nu l-a cutremurat vederea lui Petru, ci felul cum şedeă acolo.

— Ce e asta? întrebă mirat pe frate-său.

Petru nu răspunse şi Lucian întrebă iarăş:

— Ai vrut să mă sparii?..

Petru ar fi vrut să zică »da«, dar nu putū. Lucian se apropie atunci de el, îl luă de gât şi-l sărută:

— Ce copil eşti tu câteodată!

Şi... nu mai ziseră nimic.

Lucian eră mai tânăr decât Petru; nu-i dai mai mult de 18 ani. Un copil. Blond şi slab. Fără să fie frumos aveă ceva sincer în toată înfăţişarea. Faţă de fratele lui aveă, pe lângă iubire şi un respect nemărginit. Vorbiă puţin şi cu multă blândete. Când lucră însă ochii lui albaştri scăpărau de energie; par'că-şi adună în ei toată puterea.

El ştia bine taina fratelui-său. Şi nu se înşelă; ar fi fost în stare să jure că nu se înşală. Aveă o dovadă, despre care eră sigur:

— Nici o lacrimă nu i-a stors moartea Mariei

— îşi ziceă de mulţori, şi ştiu eu de ce... Şi apoi când i-a făcut bustul — din memorie — de ce nepăsarea aceea cu care a rostit Petru cuvintele: hm! E ceva...

Ştia el bine de ce... Simţi atunci că tot sângele i se ridică la cap. Dar nu zise nimic.

Într'un târziu rupse tăcerea şi şirul gândurilor:

— Am fost la Fiesole. Nu ştiu ce am avut azi; îmi veniă să mă duc... să mă duc departe. Spre seară am venit pe banca din dosul mănăstirii şi m'am uitat la apusul de soare. Eră o tristeţe şi o linişte nemărginit de frumoasă. Se vedeau lacurile şi cotiturile Arnului ca nişte pete de argint... şi în depărtare munţii împururaţi. Şi-am stat aşă până m'a apucat noaptea. Ce frumos e când s'aprinde luminile în oraş. Florenţa îşi ia tot mai mult aparenţa unui oraş din bazme.

Și după o pauză îl întrebă pe Petru:

— Tu unde-ai fost?

El nu-i răspuse. Îi veni însă în minte cum și-a petrecut ziua; la Candelii, devale, pe o lespede de pe malul Arnului. Acolo a stat toată ziua visând. Dar... nu-i răspuse.

Lucian nu mai îndrăzni să întrebe nimic. Se cobori cu gândul în inima lui Petru și... nu mai întrebă nimic. Își fixă ochii pe o pânză de pe perete. Eră cea dintâi încercare mai grea a Mariei: marginea unui oraș mare din care o fată, îmbrăcată în alb, descultă și cu părul desfăcut, pornia spre câmpul împodobit de primăvară. Din partea opusă răsăria soarele, revărsându-și razele peste tot tabloul. Îți făcea impresia că fata eră primitivă de aceste raze ca de niște brațe binevoitoare. »Poezia!« așa se numia pânza.

— Stinge lumina, Luciene, e mai bine numai cu candela, zise Petru dela o vreme.

Lucian îl ascultă, cum îl ascultă întotdeauna. Se duse și stinse lumina. Când se întoarse îi căzură ochii pe bustul Mariei. Văzū cununa și celelalte flori risipite pe turnetă. Ca un ghimpe simți că-i înțepă inima.

Petru îl observă și îi spuse cu grai blajin în care eră și puțină mândrie:

— E ziua ei... Azi e ziua Mariei... și... i-am adus flori. Se uită la Lucian și-i părea bine văzându-i uimirea. Mai adăogă odată:

— E ziua ei!

Lucian stă în picioare înduișat de o părere de rău. Părea e copil gata să plângă. Îngână și el fără să știe:

— Ziua ei!...

Iarăș o tăcere lungă. Lucian, tot în picioare, se uită tot mai trist, când la florile de pe turnetă, când la cununa de pe capul bustului. Și simți cum i se strânge inima de durere. El n'a știut... Ce ticălos! Să nu știe el că azi e ziua Mariei. Nu știuse... și în gând îi cerea ertare Mariei că n'a știut...

Într'un târziu îngână sfios:

— Dacă aș fi știut... i-aș fi adus și eu!

Petru nu răspuse nimic dar simți o bucurie cum îi încălzește sufletul și-și tot șoptea sie-și: eu i-am adus... eu am știut... eu i-am adus!...

Lucian se apropie de el și blând se așeză pe un colț de canapea lângă fotelul lui Petru. Cu un glas înmuiat de bunătate zise:

— Bine că i-ai adus tu... cel puțin... îți mulțumesc... și-l sărută pe frate-său pe tâmplă.

Petru simți cum i se urcă sângele în față; îi eră rușine. Lucian adăogă:

— Dacăș fi știut... i-aș fi adus și eu!...

Pe stradă încetase orice sgomot. Eră aproape miezul nopții. Luna se ridicase deasupra casei... sau poate o întunecaseră norii, că nu se mai vedeă nici o urmă din razele ei. Un nor se pusese în dreptul ferestrii. Mugonul își mai jucă undele prin fața casei; atât se mai auzia.

Cei doi frați steteau cufundați, fiecare în lumea lui de gânduri... în aceeaș lume...; amândoi se gândiau la Maria. O știau asta.

Petru se gândia cu un an înainte. Gândurile lui erau așa de limpezi, vedeă așa de aveau totul că se trezi vorbind:

— Ne-am dus la Candelii... de vale. Ne-am așezat pe lespede de pe malul Arnului...

— Lucian îl ascultă din ce în ce mai mirat...

— Eră o zi frumoasă, curată...

— Când? întrebă deodată Lucian.

— Acum un an! îi răspuse acesta mirat de o astfel de întrebare.

— Și-apoi seara ți-aduci aminte Luciene, seara am petrecut-o aici în atelier, toți trei...

— ți-aduci aminte? Cum a plâns Maria! I se făcuse dor de țară. N'avea pe nimeni acolo și tot plângea.

— Mi-e dor de cerul nostru — zicea — ți-aduci aminte? »Cerul nostru e mai frumos ca cel de aici«.

— Și de țigancele cari umblă primăvara eu vioarele și ghiocelii îi eră dor... și plângea... ți-aduci aminte?...

— Și pe urmă — continuă Lucian înduișat până la lacrimi — s'a așezat acolo la pian și a cântat Doina Oltului... și plângea și cânta...

— Luciene, îl intreruse brusc Petru — știi c'adineaori când eram singur mi s'a părut că bustul Mariei vine spre mine... venia spre mine... Alunecă cu turnetă cu tot.

Lucian, drept răspuns, își trecu mâna pe după gâtul lui Petru și, în mijlocul acelei tăceri de moarte, o clapă dela pianină sună lung. Ei se cutremurară și se strânseră unul într'altul. Le eră frică să întoarcă capul; înghețaseră...

Și o a doua clapă sună prelung. Ei se țineau strâns îmbrățișați. Răsuflarea li se oprise.

Și deodată sunară mai multe clape. Înebuniți se strigară unul pe altul:

— Lucian!

— Petre! și se întoarseră brusc spre pianină.
Pisca se trezise de pe scaunul ei și călcase
pe clape. Asta eră.
Amândoi frații cum steteau îmbrățișați isbuc-

niră în plâns. Erau lacrimi cari așteptau de
mult să curgă...
Se mărturisiră.

Z. Bărsan.

În prag.

..Și nu-mi aduc aminte s'o fi văzut cândva,
Și nici dacă vre-odată n'am auzit pe-alcine,
Spunând vr'un basm din care am prins-o făr' să vreau,
Imaginea ce totuși o văd atât de bine. —

Se conturează-atâta de clar în gândul meu,
Că închizându-mi ochii, mă 'ncumet s'o pot spune
Ca pe un ce aveau văzut, în deamănunt: —
O cruce 'n preajma cărei plecați în rugăciune,

Cu mâinile întinse, stau pururea doi inși, —
Doi inși atât de semeni de parc'ar fi tot una,
Dar unu-i orb și pururi și 'nalță ochii stinși,
Pe când celalt se uită în jos întoldeaua. —

Ce i-a adus acolo, și cine-ar fi, și ce
Și-or fi rugând, ori poate își plâng în fața crucii?..
De câteori se 'ntreabă nedumeritul gând,
Dispare ca din vrajă imaginea nălcuii

Dispare ca din vrajă, dar umbra celui orb,
Adeseori în clipa când simț că-l pierd din minte,
Îmi pare că zimbește cum ar zimbi un om,
Ce par'că te-ar cunoaște și nu-și aduce-amine. —

...Și când, din umbra 'n care se 'ntunecă cei doi,
Vei prinde 'nfiripare, temula mea ispită, —
Vei pune poate 'n locul vedeniei de azi
Un orb nebun ce-o plânge pe-o cruce risipită!..

Craiova.

Elena Farago.

„Peste puterile noastre“

de Björnstjerne Björnson.

Partea a doua a dramei se petrece într'un
mare oraș industrial.

Bratt, care a părăsit preoția, s'a dedicat, cu
tot fanatismul lui, cauzei sociale, cauzei mun-
citorilor săraci de fabrică, pe cari i-a organizat
într'o mare societate răspândită peste toată țara.

Ilie și Rafila au moștenit o avere mare dela
rudele lor din America și i-au căutat pe Bratt
ca să afle dela el ce să facă. El le-a arătat ce
face el.

Rafila, femeia, care a moștenit, pe deasupra,
simțul fin pentru realitate al mamei, n'a vrut
să ia parte la o muncă pe »un teren necunoscut«,
cum îl numește ea.

Ea a întemeiat, din partea ei de avere, un
azil.

Ilie însă s'a făcut tovarășul de muncă al lui
Bratt, și-a cumpărat o căsuță sărăcăcioasă în
cartierul muncitorilor, a început să tipărească o
foaie, în care luptă pentru drepturile clasei

muncitoare, și, sub influența fanatizătoare a lui
Bratt, s'a făcut cel mai aprig agitator al cauzei
sociale. El a moștenit, dela tatăl său, acel avânt
care robește pe om cu totul ideii căreia își în-
chină viața, și-l răpește peste puterile omenești.

Ei, amândoi, cred acum că Dumnezeu »e ordi-
narea eternă a lumii și că aceasta înseamnă pentru
viața omenească: dreptatea«. Din această cre-
dință și-au închinat ei viața luptei pentru des-
moșteniții omenirii, pentru cei asupriți și fără
drepturi.

Printro mare grevă a tuturor muncitorilor din
oraș, la care să se alătore poate muncitorii din
țara întreagă, ei au sperat să isbutească a le creă
o soartă mai bună.

Dar greva se apropie de sfârșit, mijloacele scad
pe fiecare zi, mizeria și desperarea își arată
chipul lor fioros; înfrângerea cea mai cumplită
ii amenință.

Mizeria vieții muncitorilor, cu toate vitiile pe

care le produce sărăcia. Björnson o știe zugrăvi în colorile cele mai vii. Cartierul lor este într-o veche albie adâncă de râu, al cărui curs l-au abătut când au descoperit bogăția ascunsă în munți, de amândouă părțile râului. Din munca minerilor s'a clădit orașul cel mare. »Drept mulțumire însă pentru tot ceea ce lucrătorii au scos la lumina soarelui, pe ei înșiși i-au aruncat în această prăpastie, unde soarele nu luminează niciodată, și căreia i s'a zis, pe urmă, »iadul».

Loc de clădit acolo sus, la soare și parte la câștig — acestea sunt cererile muncitorilor, pe cari însă directorii de fabrici și de mine le resping.

Numai vorbirile agitatorului fără păreche, Bratt, mai sunt în stare să alunge desnădejdea, care începe a se ivi printre greviști, și să-i aprindă chiar din nou până la cea mai mare însufletire; iată cum le vorbește:

»Ei v'au luat soarele!

Dar știți voi că toată boala și molima, acolo se prinde mai bine unde soarele nu străbate niciodată? Soarele omoară neghina trupului și a sufletului; soarele face pe om voinic și istet, soarele dă viață, soarele dă credință! Aceasta o știu prea bine bogații de acolo sus, o știu de când umblau la școală și, cu toate acestea, v'au lăsat să trăiți aici. V'au lăsat să trăiți aici unde-i murdărie și boală, unde copiii se fac galbeni la față și gândurile întunecate, unde haine și suflere muzeesc. Ei au preoți și biserici; ei au rugăciuni și cântări sfinte și câte ceva de pomână încă au; dar un Dumnezeu n'au. Putem noi aștepta până ce vor avea un Dumnezeu?...

Dar ei au dreptate! Toate sunt ale lor! Nici o lege nu-i oprește să ia oamenilor săraci lumina soarelui și a vieții; al lor e soarele și ei au făcut și legea.

Și acum e vorba dacă ne putem sui așa de sus ca să fim și noi de față când se va scrie o lege nouă!

E vorba numai să îndrăznească unii, ca să ridice pe toți urmașii lor la lumina dătătoare de viață a soarelui».

O deputație de muncitori vine la Holger, cel mai puternic dintre proprietarii de fabrici și conducătorul lor, spre a-i arăta cererile muncitorilor: parte la câștig și loc de clădit la lumina soarelui.

Dar Holger îi respinge. El vorbește acum în numele tuturor proprietarilor de fabrici din oraș, pe cari vrea să-i organizeze într-o societate de apărare a intereselor lor. El sperează că va putea face să intre în această organizație proprietarii de fabrici din toată țara. Ei o să pună deci condiții muncitorilor, iar nu aceștia lor.

Încă în aceeași zi se adună proprietarii de fabrici din oraș și delegați din toată țara spre a se sfătui asupra acestui plan de organizație și a lua măsură împotriva mișcărilor socialiste.

Holger e sufletul acestor pregătiri. Întreg planul este al lui. — El nu e înfățișat ca un om de rând, ci ca o personalitate puternică și interesantă: un bărbat plin de forță fizică și psihică, dar cu morala Nietzsche-ană a supraomului, a celui mai tare, cu »religia stăpânitorului».

Cauza muncitorilor pare, deci, pierdută. Greva se va sfârși cu un mare desastru.

Ilie însă s'a hotărît să facă un pas mai departe, cel din urmă, pasul extrem.

Orașul s'a dezvoltat din lucrul minelor. Pe dedesuptul lui sunt o mulțime de mine părăsite și nitate; așa și supt castelul lui Holger, în care se va ținea adunarea directorilor de fabrici.

În toată țaina s'a pus dinamită supt castel. Ilie e hotărît să se jertfească pe sine pentru cauza celor asupriți.

Nici Bratt nu știe de hotărîrea lui, nici Rafila, pentru ospiciul căreia Holger — cel atât de strășnic față de muncitorii greviști — a dăruit o clădire mare cu grădină. —

Scena în care Ilie își ia rămas bun dela Rafila e o scenă de cea mai înaltă și curată poezie, cum numai un adevărat poet dintre cei mai mari poate crea.

Rafila nici nu bănuiește măcar gândul fratelui său. Îl vede palid și mișcat, dar ea crede că e durerea pentru neizbânda grevei.

Ca în sufletul unui om care se vede înaintea clipei supreme a vieții, răsar, în sufletul lui Ilie, stăpânindu-l cu totul, icoanele vieții lui trăite, și sentimentul lui se concretizează așa de admirabil când spune că niciodată nu i-a fost așa de dor de acasă ca acum.

Rafila vrea să-l înduplece să călătorească împreună la locul copilăriei lor, să revadă fiordul cu stâncile cele înalte, casa părintească și biserica, locurile pe unde se jucau.

Toată copilăria lor fericită revie înaintea ochilor lor.

Pe urmă își aduc aminte cum, după sfârșitul tragie al părinților lor, au fugit în lume, de teamă că oamenii, văzându-i, ar putea să vorbească rău de tatăl și de mama lor, pe cari nu i-au înțeles.

În sfârșit, își reamintesc cum au ajuns aici. Lui, din toate, nu i-a rămas decât dorul de nemărginire:

»Știi, Rafila, uneori mă simt ca și când aș fi purtat de aripi. Nu mai văd hotare! Aș trece peste toate!

Rafila. Dar moartea pune hotar, Ilie.

Ilie. Nu și peste ea, tocmai peste ea.

Rafila. Ce vrei să zici?

Ilie. Că tot ce vrem să trăiască, trebuie să treacă prin moarte.

Rafila. Prin moarte?

Ilie. Dacă vrei să trăiască ceva, jertfește-te tu! Legea creștină și-a primit viața dela cruce. Patria dela cei căzuți în războaie. Nu este altă învoire decât cea prin moarte.

Rafila. Și asta vrei s'o aplici aici? Vrei ca muncitorii să moară pentru cauza lor?

Ilie. De-ar fi ei în stare, cauza lor ar fi mântuită! Izbânda ar fi atunci a lor.

Rafila. Așadar revoluție?

Ilie. Muncitorii și revoluție?! Doamne...

Rafila. Nu este decât un singur fel de muncă, Ilie: Pilda. Pilda cea bună.

Ilie (întorcându-și fața dela ea). De-ai ști ce adevărat vorbești! (Cătră ea). Da, să-i înveți a trece peste orice hotare, înțelegi? Să le dai o pildă!

... Întâi unul, apoi al doilea. Oare n'a început așa? Apoi vin zece, apoi o sută și în sfârșit omie. Trebuie să fie mii până să se urnească milioanele.

... Întâi Ioan, apoi Isus, apoi cei doisprezece, apoi cei șaptezeci, apoi sutele, miile cele multe și apoi oricine.

... Altă cale nu este! De ce? Fiindcă numai acelaia se crede care se jertfește...

... Dacă vine un glas de dincolo de moarte, toți ascultă! Acolo se întărește sunetul oricărui cuvânt, căci acolo e un ecou atât de puternic. Cei mari cari vor să fie ascultați, trebuie să treacă întâi acolo. Acolo e înălțată tribuna vieții; de acolo se vestesc legile vieții, așa că s'aude peste toată lumea.

Aceasta este »religia martiriului«, despre care Ilie zice că »dacă te-a cuprins odată, nu mai vrei să știi de alta«.

La ridicarea cortinei pentru actul al III-lea, vedem, deja în toiul ei, adunarea directorilor de fabrici, care se ține într'o mare sală, decorată ca pentru o festivitate, în castelul lui Holger.

Cele dintâi scene ale acestui act formează o paralelă cu scena preoților din partea primă a dramei și sunt, ca și aceea, un cap de operă de psihologie a vieții parlamentare.

Aici asistăm la o discuție despre chestiunea socială, care se încinge în jurul planului de organizare a proprietarilor, propus de Holger.

Unul după altul se perândă la tribună diferite tipuri de oratori parlamentari, admirabil prinse: Reacționarul mărginit; omul progresului cu capul clar și vorba logică, întâmpinând cu satiră sigură intreruperile stupide sau obraznice; oratorul caraghios, grav și abstract; oratorul sincer, serios, convins, care ar vrea să convingă și pe ceilalți și e întâmpinat, firește, dela început cu strigătul: să votăm!

Din vorbirea acestuia nu ne putem opri să nu cităm o parte:

»Timpul cel nou, starea cea nouă de lucruri, care o să vie, — ori vrem ori nu vrem, — consistă tocmai în aceea că nu va mai fi nici bogăție mare nici sărăcie mare; căci există o stare mijlocie între aceste două și tocmai aceea va veni. Și cu cât ne apropiem de ea, cu atâta scad și viciile pe cari le produce bogăția și sărăcia.

Aceasta ar trebui s'o înțelegem din vreme; atunci am evita multele ciocniri așa de grozave.

Unul dintre antevorbitori a zis că, în noi, este ceva peste putere. Da, și eu sunt de această părere, oricare ar fi cauza. Dovezi serioase pentru aceasta sunt, în ochii mei, uriașele sarcini pentru războiu, înspăimântătoarele bugete de stat, risipa vieții particulare. Ducem un traiu peste puteri. Fără de aceasta, anarhismul ar fi un lucru cu neputință.

Lipsa oricărui simț de răspundere și cinismul cu care bogății risipesc milioane, ca și când n'ar mai fi nimeni în țară decât ei înșiși și ceice le ajută ca să petreacă, — iată un anarhism tot atât de brutal și o nesocotire a legilor dumnezeiești și omenești. Prin acestea ei dau celorlalți lozinea: »Fă și tu tot ce vrei«!

»Și literatura bogăților, așa zisa literatură a celor luminați — dacă e de aceeași natură, dacă predică numai individualismul fără frâu, dacă trage

toate în noroiu și agită la încălcarea legii și a bunelor moravuri, — este un anarhism tot așa de mare ca oricare altul care ucide cu dinamită*.

Oratorul cel mai cu drag ascultat, cel mai aplaudat și care izbândește la urmă, este, firește, cinicul glumeț, care știe să facă haz ieftin de orice idee bună, vorbind pe placul și din suflul majorității; căci această turmă, câștigată de mai înainte pentru un scop anumit, vrea să rădă și să aplaude; de aceea părăsește sala când se aduc argumente contrare. — Și psihologia mulțimii, a unei majorități parlamentare, e admirabil observată și redată cu ironie și satiră fină.

În sfârșit triumfează, natural, propunerea lui Holger și acesta mulțumește adunării, desvoltându-și idealul său de organizație socială. El visează o domnie absolută a întemeietorilor averilor mari, urmașii nobilimei medievale, dela cari ar proveni orice bunăstare și prisosul pentru artă și știință; — în orice caz un sistem bine încheșat, și — acesta, de filozofie modernă, extrem-individualistă a vieții.

În sunetele unei muzici de pe platforma castelului, Holger vrea să conducă adunarea la banchet. Dar unii, cari au vrut să părăsească, de mai înainte, castelul, se întorc: ei au găsit toate ușile zăvorite. Servitorii au dispărut; unul singur dintre ei a mai rămas, Ilie, deghizat ca servitor. Luat la întrebări, el se desface din mijlocul lor, se urcă la tribună și vestește de acolo că, peste puține minute, toată adunarea o să zboare în aer. —

Scenetele ce urmează acum nu se pot descrie. Trebuie să le vadă cineva reprezentate la un teatru bun, ca să-și poată face ideile de întreagă puterea lor de efect cu totul zdrobitoare.

Nu cred să existe o piesă care, pe lângă efectele curat dramatice și poetice, admirabile, să lucreze, în același timp, și cu efecte fizice așa de zguduitoare.

Inchipuiți-vă înfățișată cu puterea și măiestria lui Björnson toată groaza și disperarea unei adunări de oameni cari se văd închiși într'o casă dedesuptul căreia are să explodeze o mină de dinamită.

Cei mai mulți își pierd cumpătul unul înnebunește și se aruncă pe fereastră. Numai câțiva își păstrează sângele rece; printre aceștia e Holger care împușcă pe Ilie, ca să nu poată da semnalul. El moare cu numele Rafiei pe

buze. Dar el n'a fost singur și unii se iau la goană nebună după tovarășul lui, pe când alții se roagă, pregătindu-se de moarte. O îngrozitoare detunătură surdă se aude, amestecată cu țipete de desperare. Câteva elipite, se mai zărește câte un corp asvârlit în sus, câte un părete care se urnește din loc, — apoi totul se acopere de un nor de praf și de fum nruiat într'o zare roșietică de foc prin care se mai văd că zând dărâmaturile.

După o zguduire și psihică și fizică atât de grozavă, e trebuință de mijloace deosebite pentru restabilirea armoniei noastre sufletești, întocmai precum, după o furtună cu trăsnete și tunete, aromirea mai intensivă a vegetației și ciripitul mai vioiu al păsărilor pare o necesitate pentru restabilirea armoniei în natură.

Stări de supremă încordare psihică, care e totdeauna și o încordare fizică, se disolvă mai bine prin muzică, această armonie prin excelență; o pretind chiar.

Un artist așa de fin ca Björnson a simțit, firește, că o privește atât de înfiorătoare și ecoul unei explozii și al strigătelor de moarte, care stăpânesc încă teatrul, reclamă acum, spre a se restabili echilibrul, armonia naturii și a muzicii.

Actul din urmă e deci melodramatic; încă înainte de a se ridica cortina, se aude, ca de departe, o muzică duioasă, melancolică, care acompaniază, cu acordurile ei, tot ce se petrece pe scenă. Iar scena reprezintă o grădină, grădina dărânită de Holger Rafiei pentru azilul întemeiat de ea.

Din toate, iată ce a mai rămas.

Din simbolicul, trufașul castel medieval al supraomului modern Holger, s'a ales numai praf și cenușe. El singur a scăpat cu viață, ca să-și vadă ruina cu ochii, căci a rămas paralizat și trebuie să-l poarte servitorii prin grădina ospiciului, unde a ajuns supt îngrijirea Rafiei.

Dar castelul a îngropat, sub dărâmaturile sale, și pe ceice l-au distrus și, deocamdată, și cauza pentru care s'au jertfit.

Bratt, agitatorul fanatic, a înnebunit de in-doială, de muștrare de conștiință, crezând că el l-a sedus pe Ilie, și de groază; ceeace a între-prins a fost peste puterile lui. Și pe el îl adăpostește acum azilul Rafiei.

Munca de caritate a femeii trebuie să vindece rănilor și să ocrotească acum pe cei rămași în viață. Iată că munca păcii și a dragostei iertătoare a fost cea mai trainică, și a rămas singura lumină în întunerecul cumplit care a cuprins acum toate sufletele.

Ce admirabil se descrie reacțiunea ce trebuia să vie după o astfel de faptă:

»Ne-am întors iarăși la barbarie. Orice credință într'un viitor mai fericit s'a stins. Ceeace e mai grozav la o astfel de explozie nebună a răului, nu sunt morții și cei cari jelesc; mai grozav este că pierе toată încrederea din lume. Mila nu mai există! Toți strigă: răsunare; dreptatea, iertarea, îndurarea, toți îngerii noștri creștini, au zburat dela noi. Frânturi de trupuri sfârticate zboară prin aer, și din pământ crește armata. Ceialaltii se ascund«.

Ca totdeauna în astfel de momente, teroarea e deci acum stăpână și tovarășa ei, desnădejdea.

Rafila însăși e chinuită de zbucium sufletesc. Nici natura nu-i poate da alinare; i se pare că natura ar spune oamenilor: »Voi îmi pângăriți frunzele cu sânge și cântările mele cu gemetele morții... Numai munții mei cei mai înalți, numai deșerturile de nisip și pustiuurile mele de ghiăță sunt neatînse; incolore, fiecare petec de pământ e pătat de sângele ce ați vărsat. În mijlocul frumuseților eterne, oamenii au iscodit iadul... Tot răul și blestemul l-au adus între sine, ei cari ar trebui să fie desăvârșirea«.

Dar dacă durerea a făcut-o, un moment, să acuze oamenii, în clipa următoare, ea iartă pe ceice i-au făcut durere.

Acum înțelege ea și pe frate-său. El totuși a folosit prin moartea sa, nu distrugând pe alții, ci deschizând durerii calea; căci oamenii nu sunt în stare să înțeleagă nimic, nici un ideal, până când nu l-a atins durerea.

Ea va trăi de acum pentru idealul, pentru care s'a jertfit el, »durerea va sfinți acest ideal, și lacrimile îl vor lumina asemenea lumânărilor și vor chema mii și mii să i se închine«.

Apoi se lasă iarăși cuprinsă de gândurile ei dureroase, care sunt asemăuate cu niște »porumbei negri ce o înconjoară, zburând din toate părțile«. Iși face mustrări că n'a stat ea lângă Iie, ci l-a lăsat singur. —

Scena din urmă e simbolistă ca multe alte părți ale dramei. Dar acest simbolism nu e

abstract și obscur, ci așa de fin și discret, de o admirabilă poezie a adevărului, a viitorului care se ascunde sub naivitatea unor copii.

Björnson dă și aici dovadă de o nespusă fineță artistică, când face ca această grandioasă simfonie de sentimente omenești, care s'a ridicat până la puterea celei mai grozave furtuni, să se sfârșească în sunetele glasurilor argintii ale unor copii.

Acești copii se numesc: Credo și Spera.

Niște fantaști a numit Holger, — unchiul acestor doi orfani, — pe părinții lor, fiindcă i-au botezat așa. Văzând cât de mult se atașază și băiatul și fata de Rafila, i-a îndepărtat pe amândoi ca să-i crească el în religia și morala lui de stăpânitor.

Înzadar i-a spus atunci Rafila că nimeni, orice bunuri ar da în schimb, n'are dreptul să răpească sufletul copiilor, să răpească părinților copiii, că nimeni n'are dreptul să clădească viitorul prin silă și volnicie și nici nu poate, fiindcă viitorul este al milioanei, al căror curs nimeni nu-l poate opri.

Acum, copiii se întorc, cu voia lui Holger, la Rafila și ei îi aduc mângâierea. Ei vor, împreună cu ea, să lucreze, după cum i-a învățat tatăl lor, împotriva celei mai mari nefericiri omenești, care este — așa zicea tatăl lor — desnădejdea când cuprinde un popor întreg.

Credo — cum spune el în naivitatea lui copilărească, în care se ascunde, totuși, atâta adevăr — o să facă invenții ca să înleznească traiul oamenilor, ca toți să fie îndestulați și fericiți. El va întemeia societăți printre tinerime, căci în școli trebuie să se facă începutul, aici trebuie să învețe a trăi unii pentru alții și toți pentru un scop.

Iar Spera ar vrea ca și fetele să se deprindă, a trăi, încă din școală, pentru un scop, de pildă, să îngrijască cele mai mari de cele mai mici.

Tatăl lor i-a învățat că răul este în noi, în viitorul nostru, în tot ceea ce facem pentru viitor și că dorul de mai bine, pe care îl au toți oamenii, este cea mai bună mărturie că ne putem aștepta la o fericire mai mare.

Apoi pleacă căteși trei la Holger ca să-l roage să primească iarăși muncitorii, »căci unul trebuie să facă începutul iertării«.

Iar muzica din orchestră, care, dela venirea copiilor pe scenă, a trecut la acorduri din ce în ce mai luminoase, »ii însoțește în depărtare, ca o adiere a viitorului«.

Doamnelor și Domnilor!

Scurțimea timpului mă oprește de a mai face și alte reflexiuni asupra acestei opere grandioase, care se înșiră alătura de cele mai mari opere ale literaturii universale.

N'am putut prinde și nu V'am putut arăta decât un palid reflex din strălucirea comorilor neperitoare de simțire și gândire omenească, care zac în această operă a lui Björnson.

M'aș simți pe deplin răsplătit, dacă aș fi izbutit să vă întăresc sentimentul de recunoștință și de admirație față de acest mare om, față de acest apostol și profet, care ne spune că cea

mai mare nefericire e când un popor își pierde nădejdea; care ne învață a crede într'un viitor mai bun și a lucra în această credință, care a zis:

»Nimeni n'are dreptul să răpească sufletul copiilor, să răpească părinților copiii; nimeni n'are dreptul să clădească viitorul prin silă și prin volnicie și nici nu poate, fiindcă viitorul este al milioaneilor, al căror curs nimeni nu-l poate opri.»

Unui astfel de om, cum nu i-am închină toată recunoștința și admirația sufletelor noastre.

Dr. I. Borgia.

Cântece.

I.

Eram singuri, numai amândoi,
Tu numărai lacrimile mele.
Printre frunze, se uita la noi,
De pe o creangă, două păsărele.

Tu mă legănai, cu graiu-ți lin,
Ademenitor, ca o cântare,
Și de sus cădeau, ca un suspin,
Frunze veștejile pe cărare.

II.

Mai culcă capul tău o clipă
La sânul meu înfiorat,
S'a frânt a visului aripă...
Coboară turma cătră saf.

Mai dă-mi luminile cerești,
Într'un delir fără cuvinte,
Ca 'n visele de mai 'nainte,
Când nu știam încă ce-mi' ești.

Maria Cunțan.

Cronică.

„Donă Culturi.“ Când m'am hotărît să public articolul cu acest titlu, mi-am dat foarte bine seama că va întâmpina multe desaprobari și că va surprinde pe mulți. Știam foarte bine că niște idei așa de radicale, cari încearcă să ridice vâlul de pe icoana din Sais a vieții noastre sociale și culturale vor indigna și supăra pe unii dintre ai noștri.

Trebuie să mărturisesc însă că ideile cuprinse în articolul »Două culturi«, oricât ar fi de surprinzătoare, sunt izvorâte din cea mai curată și adâncă convingere a mea.

Pentru ca să nu se dea totuși o interpretare greșită intențiilor mele, ca să nu fiu înzestrat cu epitete pe cari nu le merit, trebuie să spun că părerile din pomentitul articol n'au fost scrise cu tendințe de anihilare a tot ce-i mai scump lumii sufletești a cărturarimii noastre, ci cu intenția curată și cinstită de a constata mai răspicat răul pe care îl știm cu toții; a-l constata și a căuta mijloacele pentru a-l înlătura. Mi se pare că văd limpede situația dela noi, când constat că astăzi pătura noastră conducătoare prezintă tot mai multe fenomene sociale de demoralizare, de slăbire a caracterului național și de înstrăinare

a mentalității românești. Dl. Russu-Șiriani, care e un bun cunoscător al vieții românești dela noi, constată aceeași înstrăinare a »domnilor« noștri. Avem câteva apariții cari ne indică precis dezvoltarea în viitor a păturei noastre cărturărești, dacă împrejurările vor rămâne aceleași. E de temut, de pildă că, menținându-se starea actuală de lucruri, peste o generație-două se va înstreina tot mai mult o bună parte din profeția și învâțătorimea noastră, împreună cu »inteligenta« noastră.

E o lege a naturii de a te adapta unui mediu, când nu ai nici puterea nici posibilitatea de a i te opune.

Fondul articolului »Două culturi« e tocmai încercarea de a indica mijloacele cu ajutorul cărora neamul nostru de aici își poate menține individualitatea națională. Aceste mijloace nu pot fi decât: întărirea vieții economice a țărâniei și dezvoltarea culturii naționale țărânești. Un om, ca și un popor, numai atunci e stăpân pe sine însuși, când nu e jucăria existenței de toate zilele, când are o viață economică independentă și organizată.

Cred că numai o organizare economică a țărâniei

noastre, prin înființarea de bănci populare și tovărășii de tot felul — e mântuirea noastră ca neam în această țară. Cu cât această organizare se va face mai curând și pe baze mai sănătoase — și vom munci și noi, cât vom putea, să se facă — cu atât ziua de mâine ne va fi mai asigurată. O astfel de organizație ar fi baza tuturor operațiunilor naționale din viitor. În lăuntrul acesteia, intelectualii conștii s'ar îngriji de creșterea morala și intelectuală a țărânilor, ar trezi în sufletul maselor conștiința unei vieți naționale și astfel ar pregăti posibilitatea unei unitați culturale a neamului românesc...

Acesta e mersul ideilor cari rezultă din problema, cum încercăm să se pună în articolul »Două culturi«. Vom reveni asupra acestei probleme, pe care eu o socotesc de fundamentală pentru viața noastră națională. Atunci o să se înțeleagă toate constatările din articolul »Două culturi« mai limpede.

Pe ceice vor discuta articolul »Două culturi« îi rog însă să ignoreze, dacă pot, persoana mea, fiindcă sentimentele unuia față de mine, sau opinia altuia despre mine, chiar și în legătură cu articolul, nu mă interesează.

Cu articole, ca cel din »Sămănătorul« semnat I. Scurtu, cu părere de rău trebuie să spun, că nu mă pot ocupa, fiindcă ele nu contribuie cu nimic la limpezirea problemei. Iar părerile d-lui Scurtu despre mine nu mă interesează și de sigur nu interesează pe nimeni. Un răspuns la asemenea articole ar adevări încă odată faimoasa definiție: »critica este rezultatul căderii în neartă«. Iar oamenilor cari vreau numai cearta, nu sunt în stare să le răspund, fiindcă nu-mi pot sugera sentimente de repulziune față de niște mentalități, cari nu pot sau nu vor să înțeleagă intențiunile mele, cari se deosebesc de ale altora numai prin mijloacele radicale de realizare.

Respectul cel-al față de părerile altora, pe care îl aștept și pentru părerile mele, mă îndeamnă să declar, din acest prilej, că ideile cuprinse în articolul »Două culturi« privesc exclusiv pe autorul lor și nu angajează, într-unul, pe nici unul dintre colaboratorii revistei.

Oct. C. Taslăuanu.

O poveste. Revista berlineză »Nord und Süd« reproduce în ultimele sale două numere un articol scris de Paul Lindau, romancier și dramaturg cunoscut, tipărit în volumul de descrieri de călătorie intitulat: »Aus dem Orient«. Articolul vorbește despre părechea regală română, despre o vizită a autorului la curtea din București și are o scenă de toată drăgălașia, pe care o traduc pentru cititorii »Lucafărilor«. După descriere frumoasă sălii unde lucrează regina, talentul de a picta al reginei («Ea a pictat pe seama bisericii celei mai frumoase bizantine a României — și poate a lumii întregi — pentru Curtea de Argeș, o carte de rugăciuni cu ornamentică bogată...») urmează:

»La una din aceste ședințe (cu sculptorul englez Kitsau) s'a petrecut o scenă, într'adevăr mișcătoare. O țărăncuță română din Transilvania, frumoasă ca o icoană (bildhübsch) și tinăra de tot, a întreprins drumul lung de acasă, din patrie ei, până 'n capitala României, numai și numai ca să vadă pe Regele și pe Regina. Regina a dat ordin să intre fata, care-și îmbrăcuse costumul național atât de

arătos (kleidsam) și de bogat, în odăița prefăcută în atelier.

Româncea rămase locului pe pragul ușii, ca o statuie. Și de fapt, așa, tocmai așa a trebuit să-și închipuiască fantazia unei țărănce, înfașoarea unei regine adevărate. Regina stetea ca model artistului în mare toaletă de bal. Purta o haină de atlas de culoare galbenă-închisă, strălucitoare de aur, lungă, lungă iar pe cap purta o diametă strălucitoare cu opale și diamante de o frumusețe rară. Draguța țărăncuța crezuse de sigur, că domnișoara României umbla zilnic în toaleta aceasta. Așa trebuia să fie și altfel nici că se putea! Vezi, asta era o regină în toată puterea cuvântului!

Când i-a întins Regina mâna prietenește agrându-o în semn de bun sosît, a înaintat țărăncea, s'a plecat adânc și i-a sărutat mâna cu o grație și cu o cuviință, de care o pot învidia multe dame de onoare. Și copila dela țară nu și-a ieșit nici decum din fire, păstrând însă ținuta modestă până la sfârșit. La întrebările Reginei povesti ea cu o dragălașie simplă, ce a adus-o în capitala României. Predete Reginei un dar dragălaș, o broderie artistică, cusută de mâna ei și zise că se roagă să se îndure Regina și să o lase să rămână mereu pe lângă Majestatea Sa; se va găsi doară o odăiță cât de mică în castelul cel mare, că n'are ea lipsă de loc mult; vrea să aibă numai cinstea să poată sta în preajma Reginei.

Regina spusese copilului zimbud, că aceasta nu se va putea face așa de ușor; dacă se va găsi însă un loc vacant, își va aduce bucuros aminte de ea. Se vedea că Regina ia foarte în serios vorbele acestea; căci expresia dragălașe a fetei sănătoase, pline, pășirea cuminte și întreagă naivitate prietenoasă a țărăncei ei a avut un efect foarte bun asupra Reginei. Țărăncea răspunde însă, că Majestatea Sa a înțeles-o greșit; că n'a venit la București ca să-și caute o slujbă. »In neamul nostru nu se slujește, spuse ea cu mândrie liniștită. Voi să rămân numai în apropierea Reginei, și nimic mai mult! Regina n'a putut decât să-i repete că acordarea acestei dorințe nu se poate face atât de ușor, precum și-a închipuit-o blânda fetiță. Rugarea cealaltă a țărăncei însă, ca să-l vadă pe Regele față 'n față, i s'a împlinit bucuros, cu toate că Regele era foarte mult ocupat tocmai în zilele acelea și era greu să ajungi la el.« (H. P. P.).

Români și serbările jubilar ale împăratului. Un prieten al revistei noastre și al neamului nostru ne atrage atențiunea că directorii dela »Theater an der Wien«, în acest an jubilar, vor da o serie de reprezentațiuni naționale, cu trupe din diferite provincii ale imperiului, jucând piese etnografice, în cari să se arete porturile naționale ale popoarelor din monarhie, moravurile și datinele lor.

Sunt înșirate trupe ungurești, leșești, slovenești, italienești, cehe, croate, rutene, — numai de Români nu se face pomenire, ca și când nici n'ar-există în monarhie. Ar fi bine dacă, »Societatea pentru crearea unui fond de teatru« ar cere informațiuni dela Direcțiunea numitului teatru și, cu ajutorul vre-uneia dintre reuniunile noastre

*) E o poveste frumoasă din Orient pentru publicul german.

de muzică și al bursierilor societății, ar pregăti de pildă o reprezentare etnografică sau, în înțelegere cu folcloriștii noștri, ar compune o piesă potrivită.

Tot ar fi bine să așteptăm că există și noi în această monarhie, cu atât mai mult că țărâna noastră suportă întrecerea cu oricare alt popor în ce privește portul, datinile etc.

C.

Moravuri. Au început să se anunțe și în societatea noastră unele proceduri și purtări până de curând necunoscute. Până mai demună ne puteam revendica ca un titlu de frumoasă mândrie modesta dascălului ardelean, care muncește cu toată truda în ogrorul lui și se distinge prin o sfilă cuvințioasă și prin desăvârșitul lui respect cătră mai mari. Firea noastră de oameni mai liniștiți, cu temperament mai puțin impulsiv, și poate chiar severitatea educației germane, de care am avut parte, ne faceă refractari față de orice afirmare mai sgomotoasă a însușirilor noastre. Această ne împrumută pe lângă oarecare temeinicie în judecată și un fel de repulsiune față de spiritul vulgar al reclamagiilor. Iată de ce puținii noștri zurbagii nu puteau tulbură apa multă vreme, erau degrabă puși la locul lor. De o vreme însă se ivesc tot mai multe apariții ciudate. Tineretul nostru pare a se lăsa împins de o sete nesocotită de a figură, de aș vedea numele în gazeta. Răsar tot mai mulți meșteri pripiți cari cu o grabă uimitoare ticluiesc articole de ziar, scriu versuri, împart povești și încurcă lumea pe toate cărările. Și ce e mai dureros: această vânturare de vorbe nu e, în cele mai multe cazuri, rezultatul unei munci serioase, ci de multeori o sporovăială, fără nici un rost, înghebată cu o grabă criminală din ceteștile zilnice. De multeori și se întâmplă să cetești astăzi în ziarul noastre bucați literare — poezii chiar — cari nu sunt decât un mozaic ridicol aranjat din ideile și cuvintele altora. Câteodată desinghești șterpeliri pe față, furțisaguri proaste cari strigă. Trebuiesc stărpite aceste moravuri. Iată de ce ne ridicăm cu toată cruzimea împotriva dlui Regman. Tânărul profesor din Caransebeș încă face parte din cohorta ignobilă a lăr-muitorilor ieftini la vorbă. De un timp ne surprindea zilnic cu îndrumări, cu vorbe grele, toate ferecate cu o gravă iscalitură dublă. Chiar fiind toate aceste rezultate unor cercetări serioase, — eram în drept să-i cerem o parte măcar din modestia tradițională a dascălului ardelean. Tăceam însă, deși îl surprindeam gîngulind uneori în grădina altora. Acum însă s'a isprăvit cu gluma. Câte-o pară, câte-un măr mai merge, dar să te așezi, în ogradă straină, ca la tine acasă, asta nu! Vine potera și leagă fedeleș pe îndrăznețul Păunaș. Dl Iorga l-a prins în două rânduri. »Țara noastră» încă i-a dat de urmă. El bine, dl Regman, gluma la o parte, D-ta știi ce va să zică stigmatul de plagiator. Greșelile acestea se ispașesc greu. Numai o muncă încordată, desfășurată în liniște, cu roadele ei folositoare poate face uitate asemenea păcate ale tineretelor. Dl Regman e destul de inteligent ca să poată alege această cărare și destul de tânăr ca să poată nădăjdui că viitorul îi va aduce iertare. Din această pățame însă n'ar strică dacă ar învăța și alții.

G.

Un poet. Unul dintre cei mai talentați poeți din generația tânără a Angliei, s'a stins de curând într'un azil de alienați din preajma Londrei. Povestea lui e tristă, și cefindu-o, rezumată în revista franceză »Mercur de France», ne-am adus aminte de Eminescu al nostru și nu ne putem opri de a o reproduce. Francis Thompson studiase medicina, dar disecțiile și operațiile chirurgicale îl desguștară. Renunță pentru totdeauna la arta de a vindeca. Tatăl-său, medic de meserie, se revoltă și-l alungă, fără nici o milă, din casa părintească. Tânărul se duce în Londra, unde, fără mijlocie, fără prietini, trăi mulți ani în cea mai cumplită mizerie prin vâgăunile întunecate ale orașului. Slab și bolnăvicios, fără foc, fără adăpost, fără slujbă, colindă strădele, desculț, în zdrențe; dormea pe grămezi de gunoi; vîndea chibrituri; iar sara, la ușile teatrelor, se mbulzea alături de alții, să deschida cupele damelor elegante, pentru o pomană de câțiva gologani. Și cu toată mizeria aceasta îngrozitoare, Francis Thompson scria versuri minunate. Le scria cu creionul pe câte-o hârtie culeasă pe stradă și le trimetea la gazete și la editori, cari se grăbeau s'arunce în coș bucățelele de hârtie murdară și zdrențoasă. Un asemenea teanc de hârtiute căzu în mână directorului dela »Merry England». Izbîi del originalitatea acestor poezii și de suflarea puternică, care însuflețea versurile, publică îndată o parte din ele. Produseră o extraordinară senzație. Și pe când întreaga Londră litorară vorbea de marele poet cunoscut, pe când laudele nu aveau sfârșit, mai ales asupra neprețuitei ode a »Apusului de soare», pe cari criticii au pus-o alături de cele mai frumoase versuri ale lui Shelley, Francis Thompson, obosit de viață se pregătea să-și curme zilele amărite. Directorul revistei »Merry England» îl află, după multă căutare, pe o grămadă de gunoi și-l duse într'un spital. Aci stătu multă vreme; admiratorii aveau se îngrijiră de soarta lui, îi publicară volumele, cari au avut un succes mare, și își dederă toate silințele să-l readucă la viață și sănătate. Dar gloria și norocul i-au sosit prea târziu. Mizeria, suferințele îndurate îl zdrobiseră; opiu, pe care îl luă în cantități mari, ca să-și înalibue amarul, îi dărapănase trupul și sufletul. Înebuni, și nu mult după aceea, moartea puse, în sfârșit, capăt suferințelor sale.

Sfârșind această poveste înduioșătoare, ne-am gîndit la articolele recente ale dlui Simion Mehedinți, apărute în »Convorbiri Literare», unde se spune cu atîta dreptate că artistul în clipa creațiunii nu poate aștepta nimic dela lumea externă, ci numai dela geniul lui, căci numai acesta contribuie la valoarea creațiunii artistice... și cu toate acestea e cu neputință să nu te revolte nedreptatea socială, când atîtea suflete sterpe trăesc și mor în lux și trîndăvie, iar un geniu se hrănește cu opium și-și curmă zilele pe câte-un maldar de gunoi al orașului sau moare în casa de nebuni...

T.

Pentru »Unirea». Un scurt extras, publicat în »Luceafărul» Nr. 5, după conferința: »Triumful ideilor moderne asupra cugetării medievale» a avut darul, să atragă luarea aminte a »Unirii» din Blaj, îndemnând-o la niște ineptii, pe cari le va regretă probabil, când va avea timp să cugete asupra lor. Întreaga notiță din »Unirea» Nr. 9, pg. 87 nu cuprinde nici o sfărmitură

de adevăr. Înainte de toate, conferința amintită a înfățișat, cu cea mai strictă obiectivitate științifică, începutul unei lupte seculare dintre două curente de idei și, rămânând până la sfârșit în regiunea senină a ideilor, a fost «mai presus de «miseriile ordinare» ale «belicoasei Uniri». Tot ce s'a spus în această conferință a fost absolut congruent cu adevărul istoric, și desfid pe oricare dintre ascultători — uniți sau neuniți, — să-mi arate o singură afirmație din întreg cuprinsul conferinței, (care abia 1/10 e redat în extrasul din «Luceafărul») în sprijinul căreia nu s'ar putea aduce serii nesfârșite de dovezi din cele mai de valoare opere istorice privitoare la epoca respectivă.

Dacă mi se îngăduie, recomand în atențiunea «Unirii» pe Iacob Burckhardt: *Geschichte der Renaissance in Italien*, Dr. Friedrich Bezold: *Geschichte der deutschen Reformation*; Dr. Ludwig Keller: *Die Reformation und die älteren Reformparteien*; Grégorovius: *Geschichte der Stadt Rom* vol VII și VIII; Ranke, Symonds etc. și chiar frumoasa teză de doctorat a prietenului meu (unît!) Dr. Valer Seni: «Az anabaptismus» apărută anul trecut. Dacă «Unirea» își va lua răgaz, să cetească cât de puțin din scrierile aceste, se va convinge, că conferința mea n'a cuprins absolut nici o hulă, nici ortodoxă, nici neortodoxă.

Amenințarea copilărească a «Unirii», că ar putea să vorbească «despre cauzele schimbării patriarhilor dela Constantinopol tot la trei ani» etc. o primim cu cea mai desăvârșită liniște și mărturisim sincer, că «marii savanți dela Sibiu» s'ar bucura foarte mult, dacă «Unirea» ar fi în stare să facă acest lucru, în marginile adevărului istoric...

E de temut însă, că nu o va ajuta memoria, cum n'a ajutat-o nici în cazul de față, când afirmă, că în conferințele Asociațiunii nu se pot discuta chestiuni religioase. Dacă ar fi avut o memorie mai puțin «deficientă», ar fi putut ști, că nu mai departe decât la adunarea generală dela Bistrița (Sept. 1907) colegul meu Dr. N. Bălan a ținut o conferință despre «Religiune și cultură», iar cu doi ani în urmă, în vara anului 1905 Dr. V. Bănișce a ținut la Sibiu disertația dlui Dr. Alex. Mocioni: «Religiune și știință». Așadar, dacă o părăsește memoria pe «spectabilă», și când e vorba de lucruri petrecute ieri-astăzi, cum se va mai putea «lua la întrecere» asupra unor chestiuni aparținătoare trecutului îndepărtat?.. Privitor la tonul ordinar, în care discută «Unirea» această chestiune rămâne neexplicabil, cum o foaie bisericească, vorbind despre chestiuni culturale și științifice, își însușește expresiuni triviale (ca «miserii ordinare» și «prostie»), cari ar fi să formeze proprietatea exclusivă a «Zăvodului» din Cluj.

Sibiu, 10 Martie 1907.

Dr. I. Lupas.

*

Astronomia în literatură. Paralel cu multele cunoștințe ce le are poporul despre cer și constelații, despre mișcarea corpurilor cerești — cunoștințe cari din zi în zi se relevează tot mai frumoase, mai bogate, — trebuie să constatăm, că literatura noastră cultă nu ține pas. «Quandoque dormitat etiam bonus Homerus» — până și Coșbuc greșește în cătva, afirmând:

Ca lacrima-i limpede cerul
Și aproape de ziua Frumos
Stă 'n mijlocul bolții Oierul,
Luceafăru-i gata s'apue,
Iar Carul spre creștet se sue

Cu oiștea 'n jos.

(«Faptul zilei».)

1. Luceafărul joacă totdeauna pe lângă Soare. Prin urmare, nici nu «apune dimineata» (cum zice dl Coșbuc) nici nu «răsare seara» (cum scrie Lamartine la Francezi și cum scrie un Calendar de al nostru, întocmit pe anul 1906.)

2. Carul, când se sue spre creștet, e cu oiștea în sus (spre zenit). Abia în acest caz «stă în mijlocul bolții Oierul», sau Vacarul, adică strălucitorul Arcturus, din constelația lui Bootes. Cât de duos, cât de natural se plângă Ovid, când s'au ivit zorile dimineții, în care trebuia să plece în exil:

Dum loquor et flemus, caelo nitidissimus alto,
Stella gravis nobis, Lucifer ortus erat.

(Tristium, I, 3, 71—2).

Va să zică Luceafărul răsăria dimineata, nu seara, ca în beletristica și calendarele moderne.

Dar anachronisme de aceste se află și în literaturi străine. Zisei, că și după Lamartine răsare seara Luceafărul. După Musset, primăvara se începe în luna Mai. Într-o năvălă a lui Alphonse Daudet un ciobănel «tras printr'un inel» arată unei fetișcane tinere, în cea lună a lui Cuptor, pe la miez de noapte, pe cei trei regi ai lui Orion și pe Sirius (Rarijele și Boian)... În o expoziție recentă de pictură din Paris, un tablou al lui Aubert arată Luna cu colțurile în jos, ceea ce ar cere ca Soarele să fie în zenit!... Și toate aceste, în o frumoasă noapte de vară...

Unii din scriitorii cei mai mari ai timpurilor moderne, din cauză că nu au cunoștințele elementare de astronomie, săvârșesc greșeli mari.

Thomas Carlyle spune în «Revoluția franceză», că în seara de 9 August, Orionul și Pleiadele străluciau pe cerul. Tolstoi, în «Ana Karenina», vorbește de Venus că trece dela apus în sus spre zenit, lucru ce nu se întâmplă niciodată.

Walter Scott în «Anticarul» face să apuna Soarele la răsărit în loc de vechi.

Din incidental trecerei lui Mercur în dreptul discului solar, întâmplată în 14 Nov. 1907, mai multe ziare din Paris au anunțat fenomenul în termenii următori: «Eclipsa Soarelui de către Mercur». Ignoranța publică e mare. Unele ziare afirmă că fenomenul «va fi vizibil cu ochii liberi». Alte ziare declarau că observațiunea va fi rezervată numai persoanelor, cari posed «telescoape trecute prin negru de fum». Cu drept cuvânt întreabă redacția revistei «Bulletin de la Société Astron. de France» că oare văzut-a autorul, în viața sa, vr'un telescop?

Un alt ziar de dimineata, descriind o cununie princiară, celebrată în 16 Nov., în Anglia, începe astfel: «Soarele din zenit îi aruncă razele sale»... etc. G. Todica.

Din Germania. Un moment interesant în viața literară de aici e premiarea scriitorului Arthur Schnitzler din partea comisiei «premiului Grillparzers. În 1872 s'au pus în Viena bazele unui fond pentru ajutorarea lucrărilor dramatice literare de valoare, care sa premieze din trei în trei ani, cu prilejul zilei de 15 Ianuarie, ziua numelui lui Grillparzer, «opera dramatică, relativ mai buna din trieniul ultim, jucată pe una din scenele germane remarcabile». Premiul e de 1500 de «florini de argint». Comisia de 5 este compusă astăzi din următorii scriitori și directori de teatru cunoscuți: Prof. Jacob Minor, dela univ. din Viena, un apreciat comentariu al lui Faust și al lui Schiller; Dr. Paul Schlenker, directorul Burgtheater-ului din Viena, și unul din protagoniștii curentului nou în literatură; Ludwig Hevesi, scriitor apreciat; prof. berlinez Erich Schmidt, poate cel mai savant profesor actual al literaturii germane și Dr. Max Burkhard, fost dir. al Burgtheater-ului, magistrat și scriitor. Premiul Grillparzer s'a dat până acum de 8 ori, premiarea lui Schnitzler e a noua. (Premiați au fost Wilbrandt de trei ori, Anzengruber odată, Hauptmann de trei ori, Hartleben odată și Schnitzler odată). Premiarea lui Schnitzler a făcut impresie bună în cercurile literare nu atât pentru calitățile piesei premiate «Zwischenspiel» (Antr'act) cât pentru individualitatea autorului și calitățile celorlalte volume scrise de el. De Schnitzler s'a dat și în România anul trecut o piesă teatrală în două acte, intitulată «Pui de dragoste» la Teatrul liric, cu d-nii Sturdza, Nottara și Liciu, dar n'a fost gustată din partea publicului. Piesa are titlul «Liebelein» în original și este una din cele mai reușite ale autorului vienez, — care ne descrie aici tipul unei fete vieneze numită în Viennă «süßes Mädl» — care nu va putea fi nicicând înțeleasă de publicul bucureștean.

În Germania se pregătește o nouă lucrare monumentală, care arată din nou spiritul de întreprindere și mințioșitatea caracteristică Germanilor, când e vorba de studii serioase. În ultimele luni ale anului trecut a apărut primul volum al unui lexicon biografic al tuturor artiștilor, cari au trăit vreodată remarcându-se în sinea neamului lor. Lucrarea poartă titlul «Allgemeines Lexikon der bildenden Künstler von der Antike bis zur Gegenwart» și a apărut în editura Wilhelm Engelmann din Lipsa (vol. I). Un volum în formatul lexicoanelor, redactat de doi învățați din Lipsa: Dr. Ulrich Thieme și Dr. Felix Becker, cari au la îndemână o gară întreagă de colaboratori aleși din toate Țările Europei și a celorlalte continente.

Directorul Julius Meyer, antecesorul lui Bode (cel mai bun pricepător al muzeelor moderne) la muzeele imperiale din Berlin, începuse de mai înainte un astfel de lexicon, dar planul său a fost atât de vast, colaboratorii atât de numeroși — ai crede că e vorba de magnum etimologicum al nostru! — încât lucrarea s'a poticnit cu vol. al III-lea, unde se ajunsese abia la litera B. (Bezzoli).

Lucrarea de față, care e plănuită în 20 de volume, cu câte 600 de pagini, speră redactorii, să o sfârșească în 15 ani. Fișele bibliografice rămase pe urma lui Meyer au fost predate noului comitet de redacție și se vor utiliza

după corectura convenită. Colaboratorii externi, recrutați din șirul profesorilor universitari, a directorilor și custozilor de mușee din lumea întreagă, (Orientului și — în-deosebi — Asiei ostice i se dă o deosebită importanță) ating cifra respectabilă de 300. Cele peste 150,000 de fișe cu notițe bibliografice s'au împărțit respectivelor specialiști și astfel se speră ca volumele viitoare vor apare în restimpuri anumite, aducând o nouă dovadă despre trinitatea lozincei învățaților germani: «Genauigkeit, Sachlichkeit, Knappheit».

La lexiconul artiștilor observăm cu bucurie colaborarea d-lui Tzigara Samurcaș din București. Ar fi fost și rușine ca să nu fim reprezentați nici acum la o lucrare enciclopedică atât de însemnată, unde sunt reprezentați și Ungarii (Lyka Károlyi, Budapesta) și Bulgarii. (Prof. G. Palascheff, Sofia) H. P. P.

Alte noutăți: Gerhart Hauptmann a început să-și publice amintirile călătoriei în Grecia în revista «Neue Rundschau» (partea I Nr. pe Ianuarie). Sunt interesante pentru dezvoltarea spiritului lui H.

Prima reprezentație pe seama poporului s'a dat într-o Duminică după prânz în Berlin, fiind de față și familia împărătească. S'a jucat «Der Prinz von Homburg» de Kleist. Teatrul a fost plin, până la ultimul locșor, cu muzicitorimea, care aplauda frenetic. Actorii curții. Prețul general de 60 de bani. (H. P. P.)

Știri. Cu începerea numărului de față a intrat în rândul colaboratorilor noștri cunoscutul novelist, dl Ion Adam, dl Ion Duma, pe care publicul îl cunoaște din dările de seamă apărute în această revistă și în alte ziare cotidiene, apoi dl Dr. Tib. Brediceanu, care, la rugămintea noastră a binevoit a lua asupra d-sale partea muzicală a revistei noastre. Încurând ne vom îngriji și de o informație regulată despre viața artistică, literară și culturală din România.

* Comitetul de redacție al revistei noastre a decis să nu publicăm caricaturile fâgăduite ale Domnilor Murnu și Iser, fiindcă aceste în condițiile vieții noastre sociale ar putea să supere pe unii și pe alții. Chiar și majoritatea publicului ar putea să le dea o interpretare greșită.

* Conferințele despărțământului Sibiu s'au sfârșit cu conferința dlui profesor Dr. P. Șpan despre «Visuri și însemnătatea lor psihologică», care a fost ascultată cu deosebit interes și a fost răsplătită cu aplauze.

* Z. Bărsan, împiedecat de autoritățile administrative să-și continue reprezentațiile, a înaintat Ministerului Ungar de Interne o cerere, să-i permită a da reprezentațiuni prin târgurile cu populație românească din Ungaria. Ministrul Ungar a împlinit cererea dlui Z. Bărsan, care de acum încolo va putea colinda Țările românești neturburat de nimeni, decât, poate, de aplauzele publicului sau de lipsa aplaudatorilor.

* «Die Grenzboten», revista din Lipsa, publică în Nr. 8 (20 Febr.) o lucrare a d-lui Dr. Karl Dieterich intitulată «Adel und Bauern in Osteuropa», unde se vorbește și despre stările din România.

* În «N. Wiener Tageblatt» (6) o recenzie a profesorului Moritz Necker asupra romanului «Der Häl-

duek». Articolul e plin de elogii. »Romanul e produsul unei patriote înflăcărate, care vrea să evoc dragoste pentru un prezent mai bun prin tabloul unui trecut trist».

Mai laudă romanul Ricarda Huch într'un foileton special al ziarului »Die Zeit».

* În Ianuarie a. c. s'a serbat la Stockholm a cincizecea aniversare dela nașterea romancierului suedez Gustav af Geijerstam. Romancier celebru, la noi însă aproape necunoscut. În scrierile sale, el zugrăvește mai ales viața mizerabilă a celor săraci. Într'un roman »Comedia căsătoriei» face psihologia vieții conjugale. Alt roman »Nils Tufvasson și mama sa», cam mistic, e considerat ca opera sa cea mai de frunte. Scrierile sale sunt foarte răspândite, traduse în limbile: germană, engleză și olandeză.

Poșta Redacției.

Rella. Am citit cu atențiune cele câteva strofe »îndreptate» ce ne-ați trimis din nou. Nu se pot publica, fiindcă... nu sunt îndeajuns »îndreptate». Să nu vă supere însă această nerenșită. Gândiți-vă că nu numai profunzimea simțirii poate consacra un talent literar. Mai sunt încă o mulțime de condiții. Aveți mângaierea că sentimentele unui suflet curat prețuiesc mai mult decât cădențele cu greșuri și că poate cele mai frumoase vor rămâne totdeauna cântecele necântate. Alegeți din bucățile literare acele cari oglindesc mai senin tot ce simțiți astăzi și veți avea aceea frumoasă mângaiere care ne cuprinde de câteori descoperim durerile sau bucuriile noastre în sufletul altora. Ați citit poeziile din ciclul »Maternitas» de Ada Negri?

Poșta Administrației.

Aducem la cunoștința cetitorilor noștri bucureșteni cari cumpărau cărțile apărute în editura noastră și revista »Luceafărul» dela *Librăria Sococu et Comp.* ca am întrerupt orice legătură cu această librărie, care ne-a făcut unele dificultăți, și-i rugăm să se adreseze în viitor la următoarele librării din București unde se vând cărțile noastre și revista »Luceafărul»: Librăria Alcalay, Libr. Sfetea, Libr. Națională, Libr. Nouă și Libr. Cartea de aur.

Dr. Erast Tarangul, Suceava. Vă mulțumim călduros pentru scrisoarea măgulitoare. Cea mai frumoasă răsplată pentru noi e ca on. noștri abonați să fie într'u toate mulțumiți și să ne rămâie eredincoși. Sumarul, precum și cele 3 volume Vi s'au expediat.

A. B. cl. VII. gimn. Nu putem lauda îndestul silința ce vă dați de a răspândi cărțile bune. Vă mulțumim și ne grăbim a vă înștiința că pentru studenți, cât și pentru preoți și învățători, suntem dispuși a trimite nrul jubilar cu prețul de 50 bani, iar nrul cu portretele deputaților cu prețul de 20 bani.

A na Bo... Cluj. Cuponul mandatului fiind prea adânc tăiat n'am putut ceta decât Ana Bo... și ne e peste pu-

tință să vă aflăm în registru. Vă rugăm deci cu insistență: scrieți întotdeauna nr. de pe fășia cu adresă, în fruntea cuponului sau pe carta poștală când doriți ceva, căci altfel, prea ușor se pot ivi întârzieri și neplăceri.

Bibliografie.

- O. Goga: »Poezii». Edit. »Minerva», București.
 Constantin Sandu-(Aldea): »Cărticica Plugarului». Edit. »Minerva», București. 1907. Preț. 0.50 bani.
 Haralamb G. Leca: »Cancer la inimă», piesă în trei acte. Edit. C. Sfetea. 1907. Preț. 1 Leu.
 Ion Boteni: »Casa din Museul», nuvele și schițe. Tip. Vlădescu C. Lung. 1907. Preț. 1.50.
 Dinu Ramură: »Domnița Busandra», dramă istorică în 3 acte. Tip. Socec, București. 1907. Preț. 1.50.
 Mihail Lermontov: »Demonul», poemă tradusă din rusește de Ioan B. Radulescu. Ed. »Vieții Românești», Iași. 1907. Preț. 1 Leu.
 Corneliu Moldovanu: »Flăcări». Tip. Eminescu, București. 1907.
 Angela D. Holban: »Oameni celebri din antichitate». Edit. C. Sfetea, București. 1907. Preț. 3.50.
 P. Ispirescu: »Poveștile unchișului sfătos». Edit. »Minerva», București. 1907. Preț. 1.50 Lei.
 V. Alexandri: »Despot-Vodă», colecțiunea C. Sfetea, București. 1907.
 Ambrosiu Chetianu, profesor: »Îngrijirea sănătății». Cuvântare rostită la adun. desp. Blaj. 1907.
 Ioan Crișan, învățător: Terminologia studiilor fizico-chimice. Tipografia diecezană Arad. 1907.
 Calendarul Muncii pe 1908. Adevărul, București. Preț. 25 bani.
 Amicul poporului: Calendar ilustrat alcătuit de I. Popovici pe 1908. Tipografia W. Krafft, Sibiu.
 Calendarul Cooperatorilor români pe 1908. Tipografia Baer, București. Prețul 1.50 Lei.
 Calendarul Revistei »Ramuri», alcătuit de C. S. Fagețel și N. Vulovici. Edit. Pavlovi, Craiova.
 Calendarul Românul, Caransebeș. Preț. 50 bani.
 Calendarul dela Cluj. Tipografia »Carmen», P. Barițiu. Preț. 20 bani.
 Romul Simu: »Comuna Viitorul», sfaturi și pilduri pentru înaintarea unui sat prin sine însuși. Bibl. Popor. a »Asociațiunii», Nr. 27. 1907. Preț. 30 bani.
 Al XIX-lea Raport general al Com. central al »Reuniunii Rom. de agricultură» din com. Sibiului pe 1906, redactat de V. Tordășan. 1907.
 Raportul Anual al-soc. acad. rom. »Junimea» în Cernăuți. 1907.
 »Biblioteca pentru toți». Edit. Leon Alcalay au apărut următoarele:
 Nestor Ureche: »Cărța Poștei». (Cum călătoreau strămoșii noștri). 1907. Preț. 30 bani.
 Alex. Dumas-Fiul: »Dama cu Camelii», roman, traducere de Stelian Petrescu. 1907. Preț. 90 bani.

Din editura lui W. Krafft în Sibiiu:

Barcian, Sava Popovici, **Gramatica germană**, teoretică-practică pentru usul tinerimei române. Ediția a cincea, completată de Dr. Danil Popovici Barcianu, broș. 2.80.

Barcian, Dr. D. Popovici, **Dictionarul român-german**, revidat și completat. *Ediția a III-a*, broș. 6.—, leg. 7.60.

— **Dictionarul german-român**, revidat și completat. *Ediția a III-a*, broș. 8.—, leg. 10.—.

Acest dictionar român-german și german român, care în primele lui două ediții a fost bine primit de publicul român și german, prin îmbunătățirile ce i-s-au adus în această nouă ediție, credem că va satisface și mai deplin așteptărilor, ce se fac unui dictionar atât cu privire la cuprins, cât și cu privire la formă.

Diaconovich, Dr. C., **Enciclopedia română**, editată sub auspiciile și din însărcinarea „Asociației pentru literatura română și cultura poporului român”. 3 volume mari, cuprinzând 37,622 articole cu 6 harte, 3 planuri și 167 ilustrații, broș. 70.—, în 3 volume luxos legate 80.—.

Acest dictionar enciclopedic este lucrat de aproape 200 autori distinși, are mada de aur dela Expoziția științifică din București din anul 1903 și urmărește scopul de a populariza științele și artele, a lăți cunoștințele folosite în sinul poporului român și în deosebi a oferi o icoană cât mai fidelă a întreg trecutului și a tuturor stărilor actuale ale Românilor.

Conductor la învățarea limbei maghiare și române, conținând o mică gramatică, dictionar sistematic, conversațiuni și modele de scrisori de I. Popovici, —70.

Ebers, George, **Homo sum**, roman. Cu autorizațiunea autorului tradus de Mugur, broș. 1.60.

Rusu Știrianu I., **Moara din vale**. Nuvele, broș. 1.40.

Inițioara, adică floarea poeziei naționale din cei mai buni scriitori români în uzul tinerimei române. —60.

Florescu, **Limba florilor**, Simbolica naturală a celor mai favorite flori, în legătură de lux, 1.—.

Cărți de icoane cu totul nouă și confecționate elegant în chromotipie:

Multe de toate, cu numeroase icoane și cu text explicativ pentru copiii mai mici; 6 foi, format 8° mare, cu învăltoare dragălașe. —80.

Animale domestice, cuprinzând o serie de animale domestice format 4°, 8 foi, în scoarțe tari. 1.50.

Din grădina zoologică, cu cele mai însemnate animale sălbatice, format 4°, 8 foi în scoarțe tari. 1.50.

ABC pentru fete și băieți, } toate trei cu text explic.
Alfabetul, } (construcți, proverbe și cu-
Abecedarul copiilor, } vinte) în format 4°, cu câte
8 foi à C 1.40.

Cele 10 pisicuțe, } cuprind basme ilustrate cu chipuri
Cele 6 lebede, } foarte dragălașe și cu un text potrivit
Moșia, } priceperii copiilor mai mari, format 4°,
cu 8 foi à C 1.40.

Toate aceste cărți și icoane reprezintă edițiunile cele mai îngrijite, ce au apărut până acum în acest ram în limba română și se disting fără deosebire atât prin un text ales, cât și prin o confecționare într-un adevăr artistică.

50 icoane în colorii, din testamentul vechiu și nou (**Biblia**) cu text la fiecare icoană, frumos legate, 4.—. Icoanele singuratic, potrivite pentru premii, 10 bucăți 1.— incl. trimiteră francată.

Cincizeci de istorioare morale pentru băieți și băiete de amical pruncior F. H., cu 6 chipuri colorate, în legătură frumoasă. —80.

Hințescu, **Proverbele Românilor**, broș. —60.

Ardeleanul glumeț sau 101 de Anecdote populare alese pe sprâncana și întocmite din glumele lui Nenea Stas, broș. —60.

În prăvălia dlui (2)

A. MORAWETZ

Sibiiu, Str. Ciznădiei Nr. 14.

să pot cumpără cu prețuri reduse, cele mai elegante, moderne și solide obiecte de lux; oroloage, juvaeruri, și argintărie de casa.

Costume bărbătești de tot felul, Reverenți perfect croite și Uniforme militare

se pot comandă cu toată încrederea la firma bine cunoscută

Petrașcu

Sibiiu, Str. Ciznădiei Nr. 34.

Materialul este cel mai bun, prețuri cât se poate de moderate și executarea comandelor urgente se efectuează în cel mai scurt timp.

Tuturor Românilor buni, doritori de a încuraja industria românească, le recomandăm călduros, să lucreze la aceasta firmă solidă. (3)

On. noștri abonați sunt rugați a trimite, cu orice cerere sau reclamație cum și pe cuponul mandatelor, numărul fășiei pe care este imprimată adresa.
Administrația.

IOSIF JIKELI

SIBIIU, strada Ciznădiei 47.

Magazin special de obiecte de sticlă, porcelan și metal, unelte pentru casă și bucătărie, rame pentru icoane, lămpi electrice și de petrol, en gros și en detail.

Pentru biserici:

Candelabre argintate și suflate de argint, sau cu aur veritabil, apoi **Candele**; sfeșnice argintate, pentru luminari.

Căldăruși pentru apă sfințită. **Anaforări, cădelnițe.**

Prețurile cele mai moderate.

Chivot pentru păstrarea cuminecării. **Discuri** pentru bani etc. argintate, nichelate sau de aramă. **Potir, stea, copie (cuțit), lingurițe, disc** pentru agneți, argintate sau aurite. Comandele se efectuează imediat. (2-3)

Harta Compusă a Ungariei

de

Dr. Fr. Schuller,

aprobată de Înalt. Minister al Instrucțiunii publice și de Ven. Consistor arhidiecezan ort. rom., recomandată pentru a se introduce în școli ca mijloc ușor și plăcut de a învăța Geografia Ungariei; este totodată și un joc plăcut pentru copii în familie. **Ediția de lux, Cor. 5.50, ediția școlară Cor. 3.**

Prospecte, deslușiri, precum și blocuri pentru desemnarea Hartei, oferă gratuit și franco

Francisc Neuzil,

Compactor, Sibiu. (3)

În atelierul lui să mai pregătesc en gros: Blocuri de desen „Globus” și Blocuri de desen „Donath”.

Cheia profesorului Donath pentru deslegarea proporțiilor de suprafață a diferitelor obiecte plane; Herbariul profesorului Gáspár precum și Mape spre păstrarea documentelor.

Primul atelier de uniforme din Ardeal

Fondat în anul 1872.

Medalii de argint

și de aur.

A. ZACH

posesor

I. Vilhelm Zach, Sibiu, Str. Ciznădiei 57.

Furnisor al mai multor institute militare.

Mare deposit de stofe din țară și străinătate, pentru haine civile și militare. Specialist în costume de călărie; pantaloni englezești fason „breches”. Asortiment bogat de armatură și recuise de scrimă și duel. Pregătește tot felul de uniforme pentru toate armele din orice țară precum și haine civile. Croială modernă și perfect potrivită după jurnalele cele mai nouă.

Prețuri fixe, serviciu prompt, condițiile de plată, după învoială. (2)

1.000.000-e

(5-12)

se întrebuițează pe fiecare an pe băi, medicamente și alte cure, în speranța, de a dobândi iarăși mult dorita sănătate; dar durere, că cei mai mulți din acești bolnavi, cu toate că urmează prescripțiile cu paciință și foarte exact și nu crută speșele, fac cele mai triste experiențe.

De aceea noi sfătuim pe fiecare bolnav, anume pe de aceea, cari sufer de neurastenii, nervosități, reumatism, dureri de spate și de cap, greutatea de stomah și de intestine, slăbiciune de inimă, cari au membre seci și cari sufer de slăbiciuni de orice fel, în loc de a se deda la încercări fără rezultate, să-și procure neamănat un

„ELEKTROPHOR”, aparat electro-magnetic

spre folosință proprie, deoarece

Electricitatea e putere de viață!

Nu se poate îndestul recomandă tuturor oamenilor bolnavi a folosi acest aparat electric, deoarece electricitatea întărește nervii, renouiește sângele, învioră simțurile, efectuează o activitate normală a sângelui și a sistemului nerval, ne ferește de cele mai multe boale.

Întinerirea și prelungirea vieții prin aparatul electro-medicinal original american pentru întrebuințare proprie.

Așa vestește Dr. Bourg, membru al facultății de medicină în Paris: Nu numai, podagra, reumatismul, șgârçiturile, histeria, astma se vindecă în sute de cazuri prin electricitate și în toate cazurile se alină unde știința medicilor a fost folosită în zadar, ci anume și la toate boalele de nervi, durere de cap, colică, tîntul urechilor, insomnie, ipochondrie, în special la hemoroide, după câteva zile, uneori după câteva oare se iverse și alinare miraculoasă și cu deosebire la boale dureroase femeiești, bolnavii au aflat cu siguranță vindecare și alinare și pentru femei în stare binecuvântată. Prețul aparatului mic complet, cu instrucție de folosire 25 cor. (Numai pentru cei foarte sensibili). Prețul aparatului mare complet cu instrucție de folosire 50 cor. (Pentru vindecare de boale cerbicoase). Furnizarea urmează trimițând prețul înainte sau cu rambursă, prin reprezentanța generală Elektrophor Co. Ltd.:

AUFFENBERG JÓZSEF, Budapesta VII. Strada Verseny 6/L.